

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

LIBEREC 2000

DALIBOR VILIMOVSKÝ

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

Obor: Sociální pedagog

PACHATELÉ MAJETKOVÉ TRESTNÉ ČINNOSTI VE SVĚTLE SPOLEČENSKÝCH ZMĚN

THE PERPETRATORS OF PROPERTY PUNISHABLE ACTIVITIES IN THE LIGHT
OF SOCIAL CHANGES

Závěrečná práce

Autor:

DALIBOR VILIMOVSKÝ

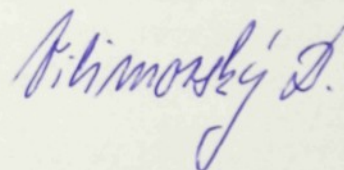
Adresa:

U sila 1205

Liberec 30

463 11

Podpis:

Vedoucí práce: Doc. Ing. Jiří Vacek CSc.

Počet	stran	tabulek	grafů	příloh
	85	22	13	2

Katedra: pedagogiky a psychologie - oddělení sociálních studií

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát) Dalibor VILIMOVSKÝ

adresa: U Sila 1205, 463 11 Liberec 30

obor (kombinace): sociální pedagog

Název BP: Pachatelé majetkové trestné činnosti ve světle společenských změn

Název BP v angličtině: The Perpetrators of Property Punishable Activities in the Light Of Social Changes.

Vedoucí práce: Doc. Ing. Jiří Vacek

Konzultant:

Termín odevzdání: 31. 3. 2000

Pozn. Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 13. 12. 1998

.....
vz. Alf. Růžička

děkan

.....
J. Vacek

vedoucí katedry

Převzal (kandidát):

VILIMOVSKÝ Dalibor

Datum:

20. 12. 1998

Podpis:

Vilimovský

KPP / SPED
85 s., 5 s. příl.

PROHLÁŠENÍ

"Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně na základě vlastních zjištění a za použití literárních pramenů uvedených v seznamu literatury."

V Liberci dne 31. 3. 2000

Dalibor Vilimovský

Vilimovský Dalibor

PROHLÁŠENÍ

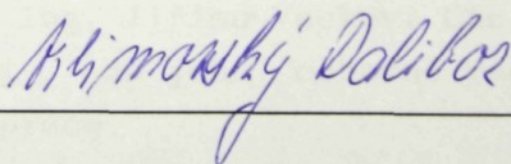
"Prohlašuji, že jsem si vědom těchto skutečností:

- a) závěrečná práce je majetkem školy,
- b) se závěrečnou prací nelze bez svolení školy disponovat,
- c) závěrečná práce může být zapůjčena či objednána (kopie) za účelem využití jejího obsahu.

Beru na vědomí, že po pěti letech si mohu závěrečnou práci vyžádat v Univerzitní knihovně Technické univerzity v Liberci, kde bude uložena."

V Liberci dne 31. 3. 2000

Dalibor Vilimovský

THE PARTITION OF THE TOTAL ACTIVITY IN THE
LIGHT OF SEXUAL CHANGES

The results of the study of the activity of the
organism in the light of sexual changes are
presented in the following table. The results
of the study of the activity of the organism
in the light of sexual changes are presented
in the following table.

The results of the study of the activity of the
organism in the light of sexual changes are
presented in the following table. The results
of the study of the activity of the organism
in the light of sexual changes are presented
in the following table.

THE PARTITION OF THE TOTAL ACTIVITY IN THE
LIGHT OF SEXUAL CHANGES

The results of the study of the activity of the
organism in the light of sexual changes are
presented in the following table. The results
of the study of the activity of the organism
in the light of sexual changes are presented
in the following table.

The results of the study of the activity of the
organism in the light of sexual changes are
presented in the following table. The results
of the study of the activity of the organism
in the light of sexual changes are presented
in the following table.

THE PARTITION OF THE TOTAL ACTIVITY IN THE
LIGHT OF SEXUAL CHANGES

The results of the study of the activity of the
organism in the light of sexual changes are
presented in the following table. The results
of the study of the activity of the organism
in the light of sexual changes are presented
in the following table.

PODĚKOVÁNÍ

"Děkuji vedoucím práce Doc. Ing. Jiřímu Vackovi CSc. za po-
zornost, kterou věnoval mé práci, za jeho odborné rady a za
vedení při vypracování závěrečné práce."

Ausgabe der die Bibliothek der Universität von Wien
Bibliothek der Universität von Wien

PACHATELÉ MAJETKOVÉ TRESTNÉ ČINNOSTI VE SVĚTLE SPOLEČENSKÝCH ZMĚN

Bakalářská práce se ve svém obsahu zabývá teoretickým rozbořem příčin, druhů a forem majetkové trestné činnosti v České republice po roce 1989. Na základě kriminologických poznatků analyzuje majetkovou kriminalitu páchanou mládeží a organizovanými skupinami.

Ve druhé části je provedena výzkumná studie, která sleduje nárůst a formy majetkové trestné činnosti, včetně věkové hranice a agresivních prvků v chování pachatelů. Výzkum byl proveden formou rozhovoru a metodou nepřímého pozorování vzorku šedesáti osob s využitím materiálů dokumentujících kriminalitu majetkového charakteru na teritoriu okresu Liberec.

THE PERPETRATORS OF PROPERTY PUNISHABLE ACTIVITIES IN THE LIGHT OF SOCIAL CHANGES

The bachelor paper engages in a theoretical analysis of causes, ways and forms of the property s crime in the Czech Republic after 1989. It analyses the property s crime of the youth and organized groups on the base of the criminological knowledge.

In the second part there is an experimental study. This study watches the increasing and the forms of the property s crime. As well as the age s level and the aggressivity of the offenders are included in this part. The research was made by the form of conversation and by the method of an undirect sample s watching. The sample contained sixty peoples. The documents about the property s crime in Liberec area were used too.

TÄTER DER STRAFBAREN EIGENTUMSHANDLUNG IN DEM LICHT DER GESELLSCHAFTSÄNDERUNGEN

Die Bakkalaureatsarbeit beschäftigt sich in ihrem Inhalt mit der theoretischen Analyse der Ursachen, Arten und Formen der strafbaren Eigentumshandlung in der Tschechischen Republik nach dem Jahre 1989. Aufgrund der kriminologischen Erkenntnisse analysiert sie Eigentumskriminalität der Jugend und der organisierten Gruppen.

Im zweiten Teil ist eine Forschungsstudie durchgeführt, die das Wachstum und Formen der strafbaren Eigentumshandlung verfolgt, einschließlich der Altersgrenze und aggressiven Elementen in der Handlung der Täter. Die Forschung wurde in der Gesprächsform und durch die Methode durchgeführt, bei der ein Muster von sechzig Personen indirekt beobachtet wurde, mit der Ausnutzung der die Eigentumskriminalität auf dem Gebiet des Bezirks Liberec dokumentierenden Materialien.

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. KRIMINOLOGIE - MODERNÍ VĚDECKÁ DISCIPLÍNA	4
2.1. Pojem a význam kriminologie	4
2.2. Problematika osobnosti pachatele v kriminologii	4
2.2.1. Motivace kriminálního jednání	6
2.2.2. Kriminální agrese	7
2.3. Příčiny trestné činnosti z kriminologického hlediska	9
2.4. Kriminologické aspekty současného vývoje	10
3. MAJETKOVÁ TRESTNÁ ČINNOST	13
3.1. Pojem a význam trestných činů proti majetku	13
3.2. Fenomenologie majetkové trestné činnosti	14
3.3. Příčiny majetkové trestné činnosti	16
3.3.1. Vliv amnestie	17
3.3.2. Snížení akceschopnosti státních orgánů	19
3.3.3. Narušení a změna sociálních i právních vztahů ...	20
3.4. Prevence majetkové trestné činnosti	22
3.4.1. Prevence v sociální oblasti	23
3.4.2. Situační prevence	24
4. MAJETKOVÁ KRIMINALITA MLÁDEŽE	27
4.1. Pojem a význam majetkové kriminality mládeže	27
4.2. Fenomenologie majetkové kriminality mládeže	29
4.3. Příčiny majetkové kriminality mládeže	30
4.3.1. Faktory v rámci působnosti rodiny	31
4.3.2. Faktory v rámci působnosti školy	32
4.3.3. Faktory v rámci působnosti skupin vrstevníků	32
4.3.4. Faktory v rámci působnosti vězeňských zařízení ..	33
4.3.5. Faktory v rámci působnosti struktury osobnosti ..	33
4.4. Prevence kriminality mládeže	34
5. MAJETKOVÁ KRIMINALITA ORGANIZOVANÝCH SKUPIN	36
5.1. Pojem a význam organizované kriminality	36
5.1.1. Příležitostná skupina	37
5.1.2. Kriminální seskupení nebo propojení	38
5.1.3. Zločinecká organizace	39
5.2. Fenomenologie organizované kriminality	40
5.3. Stav a prognóza vývoje organizované kriminality	40
5.4. Prevence a represe organizované kriminality	41

6. Výzkumná studie	44
6.1. Cíl výzkumné studie	44
6.2. Stanovené hypotézy	45
6.3. Použité metody v rámci výzkumné studie	47
6.3.1. Řízený rozhovor	47
6.3.2. Nepřímé pozorování	48
6.3.3. Analýza statistických materiálů	49
6.3.4. Analýza spisových materiálů	50
6.4. Charakteristika zkoumaného vzorku	50
7. Realizace výzkumné studie a interpretace výsledků	54
7.1. Interpretace na základě rozhovoru a pozorování	54
7.2. Interpretace na základě analýzy statistických údajů	63
7.3. Interpretace na základě analýzy spisových materiálů	73
7.4. Vyhodnocení výzkumné studie a stanovených hypotéz	76
8. Závěr	83

Seznam odkazů na použitou literaturu

Seznam použité literatury

Přílohy

1. ÚVOD

V současné době se Česká republika potýká s mnoha problémy. Jsou to především problémy ekonomické, politické a společenské. Bývalá diktatura komunistické strany a především její utopické názory jsou v nenávratnu. Po více než čtyřiceti letech nadvlády této mocenské třídy je cíl naší rozlohou nevelké republiky zařadit se do společenství zemí západní Evropy zatím vzdálený. Současná mezinárodní politika demokratické části světa bezpochyby ovlivňuje i politické dění v naší zemi. Tato skutečnost samozřejmě působí na myšlení lidí, ovlivňuje jejich způsob žití, hodnotovou orientaci, utváření osobních postojů, názorů a charakterů. Lidé chtějí opět svobodně žít, jejich touha po štěstí a plnohodnotném životě je velká. Každý člověk je sám sebou osobností a má rozdílným způsobem sestavený žebříček hodnot.

Politická změna režimu v bývalém Československu dala celé společnosti novou možnost vydat se jiným směrem, než doposud kráčela. Nové příležitosti rovněž přinesla všem lidem s širokou škálou seberealizace a uplatnění. Národ, který byl dlouhé roky izolován od zbylé části demokratického světa, bez možnosti konfrontace, v bloku zemí se shodnou politickou orientací mohl učinit první kroky v novém prostředí. Přestože chyběly zkušenosti naskytla se malé zemi v srdci Evropy velká šance napravit chyby uplynulých let.

Pád železné opony bezpochyby přinesl mnoho pozitivních jevů. Většina demokraticky smýšlejících lidí ve společnosti je přesvědčena, že kroky České republiky směřují tím správným směrem, i když některé z nich značně vybočily ze svého původního směru a nebylo jich v posledních deseti uplynulých letech málo. I přes tato častá klopýtnutí se situace v České republice stabilizuje, což potvrzují i poslední ohlasy ekonomicky vyspělých zemí Evropy. Je tedy zřejmé, že celá společnost vykonala velké množství práce, s řadou dílčích, ale i významných kroků vpřed. Není jednoduché všechny překážky, které se tyčí na cestě k plnohodnotné demokracii, překonat. Efektivní výsledky jednotli-

vých kroků se ne vždy dostaví okamžitě po jejich vykonání, a o tom zda byly těmi správnými, rozhodne až budoucnost. Společenské změny po listopadových událostech v roce 1989 přinesly vedle celé řady pozitiv i některé negativní jevy. Stinnou stránkou současného vývoje v naší společnosti je neuspokojivý nárůst kriminality, především pak majetkového charakteru. Ne všichni lidé ve společnosti si pojem demokracie vysvětlili shodným způsobem. Nevelká, ale rozhodně nezanedbatelná část obyvatelstva využila existující nestability nově rodícího se systému a hledala cesty vedoucí pouze k individuálnímu prospěchu, bez ohledu na společnost jako celek.

Státním orgánům se zatím nedaří ve všech oblastech s fenoménem současného vývoje, kterým majetková kriminalita bezpochyby je, úspěšně bojovat. Z mnoha aktuálních empirických výzkumů vyplývá skutečnost, že neúnosné množství spáchaných majetkových trestných činů, řadí občané České republiky na první místo v pomyslném žebříčku nepříznivých jevů současného vývoje. Tato situace se samozřejmě negativně odráží v postoji veřejnosti ke státním orgánům, v důsledku čehož vzniká stav vzájemné nedůvěry. Nejen vinnou bývalého režimu, ale i současným záporně laděným hodnocením, klesá samotná prestiž policie ve společnosti. Boj s kriminalitou je pochopitelně především úkolem policie, ale veškeré neúspěchy by neměly být připisovány pouze jí.

Naše zkušenosti z praxe vypovídají o tom, že se jedná o boj přinejmenším nerovný. Materiální a technické vybavení, pracovní prostředí, početní stavy policistů, legislativní podmínky pro výkon služby a mnoho dalších aspektů jsou ve srovnání s možnostmi kriminálního prostředí ostudně nedostačující. Všechny vyspělé země světa dávno pochopily, že je nutné policii vytvořit rovnocenné podmínky s potenciálním soupeřem, a ani toto samotné vždy nestačí. V boji proti zločinu se po bok policie musí postavit celá společnost v čele s představiteli státu. Pouze za předpokladu splnění těchto podmínek má boj s kriminálním prostředím šanci na úspěch. Nezbyvá než věřit, že blízká budoucnost přinese zlepšení, boj s majetkovou kriminalitou bude mít více hmatatelných výsledků a Česká republika se zařadí do společnosti vyspělých demokratických států, jako jejich

rovnocenný partner.

Než se tak stane, položíme si několik otázek. Vytvořilo nové politické klima ve společnosti vhodné podmínky pro nekontrolovatelný nárůst majetkových trestných činů? Kolika majetkových deliktů se dopouští mladá generace a jaký je podíl organizovaných skupin? Odmítají pachatelé majetkové trestné činnosti stále častěji respektovat pevně stanovené normy společnosti? Zvyšuje se počet agresivních reakcí a jaké je věkové zastoupení pachatelů majetkové kriminality?

V teoretické části závěrečné práce budeme nejprve rozkrývat nově zjištěné poznatky moderní vědecké disciplíny, kterou kriminologie bezpochyby je. Postupně se budeme zabývat pojmem majetková trestná činnost, dále fenomenologií, příčinami a prevencí majetkových deliktů. Podrobněji nastíníme problém majetkové kriminality, která je páchaná mládeží a organizovanými skupinami.

Cílem naší práce je zachytit příčiny, druhy a formy páchané majetkové trestné činnosti v České republice po roce 1989. Vlastní výzkum bude proveden formou rozhovoru a metodou nepřímého pozorování vzorku šedesáti osob - pachatelů majetkové trestné činnosti. Dále formou analytického vyhodnocení získaných materiálů dokumentujících majetkovou kriminalitu na teritoriu okresu Liberec. Budeme zkoumat, zda změna politického režimu v roce 1989 ovlivnila nárůst trestné činnosti majetkového charakteru. Dále se zaměříme na věkovou hranici pachatelů majetkových deliktů. Náš výzkum se bude rovněž zabývat změnami ve formách páchané trestné činnosti a budeme hledat známky agresivních reakcí v jednání a chování pachatelů majetkové kriminality.

2. Kriminologie - moderní vědecká disciplína

2.1. Pojem a význam kriminologie

Kriminologii lze nejobecněji vymezit jako nauku o kriminalitě a o problémech s ní spojených. Žádná vědecká disciplína se nevytváří samoučelně, nýbrž z potřeby společnosti poznat, vysvětlit a ovlivňovat určité jevy. Potřeba vědeckého zkoumání kriminality vyvstala koncem devatenáctého století. Následující dvacáté století je obdobím, kdy se kriminalita svou závažností řadí mezi prvořadě společenské problémy. Kriminologie tedy vznikla na základě nutnosti získat hlubší poznatky o růstu kriminality, vysvětlit a řešit další otázky s kriminalitou spojených.

Definice kriminologie není jednotná, v historii i současnosti nalezneme celou řadu odlišných podob. Společným rysem těchto definic je rozdílným způsobem zdůrazněný pohled na kriminalitu a její souvislosti, jako na jev reálný s využitím empirických prvků kriminologického poznání. Shodně je rovněž definována nejen snaha o popis události, ale též o úsilí zločin vysvětlit. Kriminologii lze vymezit jako nauku o kriminalitě, o prevenci, o pachatelích, jejich obětech a o její kontrole. Kriminologie je věda multidisciplinární a empirická, založená především na pozorování skutečnosti, s nižším využitím teorie.¹⁾

2.2. Problematika osobnosti pachatele v kriminologii

Rámcově lze u osobnosti rozlišovat schopnosti, temperament, rysy a vlastnosti, emoce, sílu ega, včetně vůle, způsob přístupu ke zpracování světa, dále vrstvy osobnosti a charakter. Patří sem rovněž i hodnotové zaměření, které vyjadřuje sociální dimensi osobnosti. S kriminologického hlediska je významné uvažovat také

o konstitučních vlastnostech. Obecně platí, že se jedinec s určitými biologickými a psychickými vlastnostmi jako osobnost formuje a vytváří v sociálních vztazích a daném společenském prostředí. Všechny tři vrstvy, kterými jsou biologická, psychologická a sociální, je proto nutné brát v úvahu i při snaze o pochopení kriminální osobnosti.²⁾

Pro jedince, kteří páchají trestnou činnost, se jeví jako účelné používat více termínů. Vedle pojmu osobnost pachatele, který se vztahuje ke konkrétnímu jedinci určitého činu, má význam používat i pojem delikventní osobnost, navozující představu typických osobnostních charakteristik vyskytujících se u osob s kriminální činností. Pro pochopení a vysvětlení jednání delikventů je pak užitečný pojem vývoj delikventního jednání. Toto rozlišení souvisí s úrovní generalizace poznatků vztahujících se k delikventní osobnosti a s teoriemi, kterými se vývoj jejího jednání vysvětluje.³⁾

Schopnost pochopení a vysvětlení jednání osobnosti pachatele je přímo úměrná přesnosti zjištění její psychologické a demografické charakteristiky, včetně sociálního kontextu, na základě čehož je snažší odhadnout budoucí vývoj daného jedince. Tento přístup má zřejmou oprávněnost nejen z hlediska poznání konkrétního pachatele a objasnění určitého trestného činu, ale zjištěné poznatky lze úspěšně využívat k přesnému poznání samotných příčin kriminality.

Pojem delikventní osobnosti vychází z předpokladu existence typických charakteristik, které jsou odpovědné za protiprávní jednání. Tyto charakteristiky mohou být vrozené nebo dokonce dědičné, případně získané v ranném období, ale mohou souviset i s jiným obdobím života jedince. Je tedy zřejmé, že zjištěné závislosti mezi určitými osobnostními charakteristikami a delikventním jednáním mají pouze pravděpodobnostní povahu. V moderní kriminologii se neoperuje s pojmem delikventní osobnost, ale hledají se teorie vysvětlující delikventní jednání osobnosti v širších souvislostech.

Při zkoumání vývoje delikventního jednání trvá dále zájem o osobnost, ale důraz je přesunut na odkrývání procesů vytvářejících dispozice k delikventnímu jednání, a ne na hledání jejich

statických charakteristik. Na osobnost je nahlíženo interaktivně, v sociálním kontextu. Primární důraz se klade na to, co se s osobností při vývoji kriminálního jednání děje, proč se to s ní děje, a ne primárně na to, jaká osobnost je. Jde vlastně o způsob jejího fungování, nikoli popisování charakteristik.

V současnosti se v kriminologických teoriích uplatňuje sociálně psychologický přístup. Na charakteristiky osobnosti je nahlíženo v sociálním prostředí, které je považováno za významný stimulátor jejího vývoje. Některé charakteristiky osobnosti jsou natolik výrazné, že se prosadí v podstatě bez ohledu na sociální vlivy. V opačném případě může dominovat vliv prostředí pro rozvoj delikventního jednání osobnosti. U většiny osob hrají psychologické i sociální aspekty výraznou roli současně. Ve světle tohoto pojetí je zřejmé, že delikventní jednání je mnohofaktoriálně podmíněno a že se mohou u různých osob uplatnit různé teorie, které jej vysvětlují.

Lze shrnout, že se v kriminologii postupně přešlo od statického a nevývojového pohledu na osobnost pachatele a na delikventní osobnost, podtrhující význam jejích charakteristik pro delikventní chování až k dynamickému a vývojovému pojetí vztahu osobnosti a prostředí. Uvedený vztah vysvětlují současné teorie odlišně, shodně je však kladen důraz na vývojovou stránku. To znamená, že se zaměřují na proces vytváření delikventní orientace u jedince. Studium osobnosti zůstává v centru pozornosti určité části kriminologie jako významný zdroj pochopení příčin kriminality, nikoli však zcela vytrženě, ale v návaznosti na vazby relevantní pro její vývoj.⁴⁾

2.2.1. Motivace kriminálního jednání

Procesuální přístup se zaměřuje na vlastní kriminální jednání. Usiluje o popis a výklad duševního dění, které probíhá v osobnosti pachatele před, v průběhu a po vlastním kriminálním jednání. Produkuje poznatky o různých psychologických variantách kriminálního jednání.

Existuje nemálo různých koncepcí kriminálního jednání. Liší se v tom, jak vysvětlují fakt, že jedinec sklouzne ke kriminálnímu chování a jak si tuto skutečnost pro sebe zpracovává tak, aby mohl zachovat vcelku pozitivní sebeobraz. Pro kriminální jednání jsou příznačné následující znaky. Sklon k bezprostřednímu, bezodkladnému uspokojování potřeb, sklon k subjektivizaci a relativizaci morálních a právních norem a pozměněné, handicapované motivační pochody v různé podobě, nefungující vnitřní zábrany a neutralizace důsledků jednání.

Motivace je ústředním problémem subjektivní stránky trestného činu. Poznatky o kriminální motivaci a kriminálním jednání se vzájemně prolínají. Pojem motivace označuje vnitřní duševní proces, který vzbuzuje určité chování, udržuje ho v chodu a zaměřuje ho na konkrétní cíl. Motivace probíhá jako zčásti uvědomované a zčásti neuvědomované vnitřní dění. V tomto vnitřním dění se vzájemně poměřují dva zdroje hybných sil. Jsou to motivy a incentive. Motivy jsou vnitřní pohnutky k jednání. Motivem jsou potřeby, zájmy, city, představy a fantazie. Incentivy představují vnější situační stimuly, které podněcují jedince k jednání.

Vnitřní pohnutky, které mohou spustit trestný čin, netvoří ohraničenou, úzkou skupinu. Jednotlivé druhy motivů nelze třídit podle toho, zda mohou či nemohou fungovat jako vnitřní zdroj kriminálního jednání. V podstatě každá pohnutka může za určitých okolností působit jako kriminogenní.

Ve většině kriminálních případů se ukazuje, že pachatelé mívají zformovány pohnutky způsobem, který odpovídá běžnému rozpětí motivačních dispozic. Neliší se tedy tím, že by měli zvláštní, specifické motivy, které u ostatních jedinců nenalézáme. Odlišnosti mezi kriminálním a nekriminálním jedincem se hledají v motivačních procesech, ve kterých se dále uplatňují osobnostní charakteristiky a situační faktory.⁵⁾

2.2.2. Kriminální agrese

Agrese je jednou z vrozených obranných reakcí společných

člověku a subhumánním živočichům. V průběhu individuálního vývoje je pak tato forma chování ovlivňována v procesu socializace sociálním učením. Na základě sociálního učení se jednak dotváří systém regulace chování, především subsystém útlumů agrese, jednak se formulují specifické vzorce chování, které subjektu umožňují projevit agresi sociálně přijatelným způsobem.

Kriminální agresi lze definovat jako takové užití fyzické síly, její hrozby či jiného verbálního útoku s cílem poškodit objekt činnosti či zabránit jeho útočnému chování, ohrožující nebo porušující zájmy chráněné trestním zákonem. Jak je z definice patrné, kriminální agrese může být nejen útočná, ofenzivní, nýbrž i obraná, defenzivní. Rozlišujícím kritériem motivace je doprovázející afekt. Ofenzivní agrese bývá obvykle spjata se zlobným afektem, defenzivní výlučně se strachem.

Opakované kriminálně agresivní chování recidivistů se může vyvíjet na základě dvou typů poruch socializačního procesu. První je defektní socializace, jež má kvantitativní povahu a jejím výsledkem je nedostatečně zformovaný subsystém útlumů agrese. Druhá je deviantní socializace. Tato má kvalitativní povahu a jejím výsledkem je vtělení agresivních vzorců chování do osobnostního rezervoáru modelů řešení problémových, konfliktních situací.

Samotné kriminálně agresivní chování pak může probíhat ve dvou základních formách jako řízené, plánové chování spontánní povahy, bez výraznějšího emočního doprovodu. Agrese je ofenzivní a instrumentální, slouží tedy jako prostředek k dosažení cíle a lze ji definovat jako chladnou agresi. Jako neřízené, neplánové chování reaktivní povahy, vznikající v průběhu konfliktní interakce s obětí a provázané silným emocionálním vzrušením. Cílem chování je samotná agrese a lze ji definovat jako afektivní agresi.

V této souvislosti vystupuje otázka, v jakém vztahu je kriminální agrese k osobnosti, a to jak k agresivitě jako relativně trvalému a identifikovatelnému rysu a jednak k nějaké specifické struktuře osobnosti. U žádné skupiny pachatelů zpravidla nenalézáme agresivitu jako typický osobnostní rys, a to nejen v osobnostních testech, ale prakticky ani při analýze

jejich dosavadního chování a jeho eventuelních poruch. Kriminální kariéra má obvykle polytropní, někdy ditropní povahu. Z tohoto hlediska se pojem agresivity jeví spíše jako zavádějící.⁶⁾

2.3. Příčiny trestné činnosti z kriminologického hlediska

Kriminalita provází celý společenský vývoj. Vždy znepokojovala jak jednotlivce, tak i celou společnost, a to jak co do počtu spáchaných trestných činů, tak i způsobu jejich provedení. S rozvíjením nejrůznějších oborů lidské tvořivosti docházelo i k pronikání kriminality do nových sfér činnosti člověka. Tyto skutečnosti nutně vedou k úvahám o kvalitě vztahu člověka k člověku, jeho hodnotové orientaci a též o vztahu skupin uvnitř společnosti a faktorech, které tyto vztahy ovlivňují v podmínkách vývoje lidské společnosti. Pro kriminologii zde vyvstává celá řada otázek, směřujících nejen ke zjištění příčin a podmínek kriminality, ale i k možnostem její kontroly.⁷⁾

Názory na příčiny a podmínky kriminality procházejí dlouhodobým vývojem a nejsou jednoznačné, protože kriminalita je společenský jev, který je multifaktorově podmíněn a každé poznání je závislé na získání dostatečného množství kvalitních informací. U přírodních jevů je příčina kvalitativní stránky vesměs snadno poznatelná a proto i přesně definovatelná. Ve sféře sociálních jevů mizí přímočará souvislost mezi příčinou a následkem, zejména příčina bezprostředně nevyvolává vždy jen jeden konkrétní následek. Uvedená skutečnost je způsobena tím, že na sociálních jevech se zúčastňují jednotlivci i skupiny lidí nadaných vědomím i různou mírou a kvalitou osobnostních vlastností. Působení příčin v důsledku toho nabývá pravděpodobnostní charakter, přičemž je nutné brát v úvahu, že příčin zde působí zpravidla několik.

Za podmínku trestné činnosti lze považovat zejména situace a okolnosti, které usnadňují příčině její působení. Mezi příčinou a podmínkou je i užší vzájemně zaměnitelný a podmiňující se vztah. Při zkoumání příčin kriminality je nutné vycházet ze skutečnosti, že trestný čin je výsledkem vztahu mezi člověkem

jako subjektem a různými objekty v jeho prostředí. Předmětem útoku může být jiný člověk, ale i hodnoty člověkem vytvořené, případně mu dané.

V kriminologii se často vedle příčin a podmínek hovoří o kriminogenních faktorech. Tyto faktory jsou označovány jako rizikové činitele, které vyvolávají, usnadňují nebo podporují páchání trestných činů. Jako kriminogenní faktory se vyskytují jevy, které v daném případě mají spíše charakter záměru, pohnutky či motivace spáchat trestný čin. Kriminologie usiluje o porovnání a určení pořadí závažnosti kriminogenních faktorů a určuje jejich funkční hodnotu. Třídění kriminogenních faktorů je velmi různé a záleží na třídících hlediscích. S rozvojem poznání věd o člověku a jeho chování přibývají poznatky o kriminogenních faktorech na jedné straně, ale na druhé straně se množí faktory rizikové, které těží ze stavu společnosti, její ekonomiky, nových úkolů, ze střetu a tvorby nových hodnot. V reálných situacích se ovšem jednotlivé úrovně kriminogenních faktorů nedají přesně oddělovat, protože se jejich působení vzájemně prolíná. Rozlišujeme kriminogenní faktory v oblasti sociální, kulturní, politické, ekonomické, právní a viktimologické. Další velká skupina kriminogenních faktorů je spjatá s úlohou lidské osobnosti v oblasti biologické a psychologické. Na kriminalitu pohlížíme jako na selhání člověka v oblasti sociálních vztahů, v plnění úkolů a v sociálním začlenění. Z uvedeného vyplývá, že celá řada faktorů vychází ze společenského života.⁸⁾

2.4. Kriminologické aspekty současného vývoje

Změna politického systému v bývalém Československu v roce 1989 sebou přinesla mnoho nových jevů, které měly vliv na vývoj trestné činnosti, především pak majetkového charakteru. Před tímto rokem neexistovaly ve velké míře organizované skupiny, provázané s překupníky, které by se zabývaly majetkovou kriminalitou. V drtivé většině se jednalo o osoby bez zaměstnání, případně bez přístřeší, které si trestnou činností zajišťovali obživu. Dále se

jednalo o pachatele, kteří rozkrádali majetek, tehdy dle platné právní úpravy, majetek v socialistickém vlastnictví a takto získané prostředky používali pro své soukromé aktivity. Nejednalo se tedy o řemeslné pachatele majetkové trestné činnosti, ale o příležitostné zloděje, kteří si krádežemi vylepšovali stávající situaci. Nedá se však zcela popřít skutečnost, že existovalo několik skupin pachatelů, které se zabývaly kvalifikovanou a částečně organizovanou majetkovou trestnou činností, s využitím dokonalých nástrojů, případně jiných technických prostředků.

Po listopadových událostech v roce 1989 v bývalém Československu došlo na území státu k zásadním změnám ekonomického a společenského klimatu, které nepříznivě ovlivnily především nárůst majetkové trestné činnosti. V rámci České republiky tento druh delikvence tvoří převážnou část celkového počtu spáchané trestné činnosti. Kriminality majetkového charakteru se převážně dopouštějí dříve trestané osoby, často kvalifikovaným způsobem, což přirozeně klade zvýšené nároky na policii, ale i další kompetentní složky. Nutné je maximální využití lidského potenciálu v kombinaci s dokonalým technickým vybavením, které však policie v mnohých případech postrádá. Tato skutečnost nepříznivě ovlivňuje celkové množství objasněných trestných činů, které je dlouhodobě nižší v porovnání s předchozími roky. Přes veškerou snahu policie zvrátit tento nepříznivý vývoj, nedošlo od roku 1989 k výraznému posunu. Vzhledem k nízké objasněnosti, výši způsobených škod, sériovosti a kvalifikovanému způsobu provedení, představuje majetková kriminalita na území České republiky jednu z nejnebezpečnějších forem kriminality samotné.

Celá řada problémů a těžkostí s negativním dopadem na následný proces objasňování trestných činů vzniká na základě výrazného posunu v chování pachatelů, zejména pak na místě samotné události, což je především důsledkem lepší informovanosti zločineckého prostředí o některých taktikách a metodách práce policie. S postupnou demokratizací naší společnosti a pádem železné opony se na území České republiky objevila řada negativních jevů, na které nebyla společnost, včetně policie dostatečně připravena. Zločinecké prostředí se ve změněných politických a následně i společenských podmínkách, na rozdíl od

orgánů státní moci, velmi pohotově a s dostatečnou pružností přeorientovalo. Kulturní, hodnotová a technická nepřipravenost, částečně umocněná i předchozí izolací bývalého Československa, způsobila nekontrolovatelný nárůst kriminálního chování části společnosti.

3. Majetková trestná činnost

3.1. Pojem a význam trestných činů proti majetku

Trestné činy proti majetku, představující převážnou část celkové kriminality, jsou vymezeny v deváté hlavě zvláštní části zákona číslo 140 z roku 1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů (dále jen trestního zákona). Ustanovení, uvedená v této hlavě zvláštní části trestního zákona, poskytují v důsledku zásadních společenských změn k nimž došlo v roce 1989 a jež se nutně promítly do trestního zákonodárství, rovnocennou trestně právní ochranu všem druhům a formám vlastnictví. Z teoretického hlediska lze majetkovou kriminalitu rozdělit do tří základních skupin.

Do první skupiny řadíme trestné činy, pro něž je charakteristickou pohnutnou zištnost směřující k obohacení pachatele. K nim náleží trestný čin krádeže dle ustanovení § 247 trestního zákona, trestný čin zpronevěry dle ustanovení § 248 trestního zákona, trestný čin podvodu dle ustanovení § 250 trestního zákona, trestný čin pojistného podvodu dle ustanovení § 250a trestního zákona, trestný čin úvěrového podvodu dle ustanovení § 250b trestního zákona, trestný čin provozování nepoctivých her a sázek dle ustanovení § 250c trestního zákona, trestný čin lichvy dle ustanovení § 253 trestního zákona, trestný čin zatajení věci dle ustanovení § 254 trestního zákona, trestný čin pletich při řízení konkursním a vyrovnávacím dle ustanovení § 256b trestního zákona a do jisté míry i trestný čin poškození a zneužití záznamu na nosiči informací dle ustanovení § 257a trestního zákona.

Druhou skupinu tvoří trestné činy páchané v úmyslu poškození cizího majetku a k jejichž naplnění není pachatel zpravidla veden touhou obohatit se. K nim náleží trestný čin neoprávněného užívání cizí věci dle ustanovení § 249 trestního zákona, trestný čin neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru dle ustanovení § 249a trestního

zákona, trestný čin neoprávněného držení platební karty dle ustanovení § 249b trestního zákona, trestný čin porušování povinnosti při správě cizího majetku dle ustanovení § 255 trestního zákona, trestný čin poškozování věřitele dle ustanovení § 256 trestního zákona, trestný čin zvýhodňování věřitele dle ustanovení § 256a trestního zákona, trestný čin poškozování cizí věci dle ustanovení § 257 trestního zákona a trestný čin zneužívání vlastnictví dle ustanovení § 258 trestního zákona.

Třetí skupinu pak představuje trestná činnost, kde pachatel využívá trestné činnosti páchané jinou osobou, kam náleží trestný čin podílnictví dle ustanovení §§ 251, 251a, 252 trestního zákona.

3.2. Fenomenologie majetkové trestné činnosti

Pro majetkové trestné činy je charakteristický útok proti cizímu majetku. Demokratizační proces započatý v roce 1989 přinesl vedle zmíněné řady výrazně pozitivních prvků také výrazný nárůst zejména majetkové trestné činnosti, což se samozřejmě projevilo ve značném zvýšení kriminality celkové. Současně s rostoucím počtem majetkových deliktů výrazně klesá jejich objasněnost. Vzhledem k nárůstu evidované majetkové trestné činnosti se však počet trestně stíhaných osob zvyšuje.

Z kriminologického hlediska je důležité věnovat pozornost sociodemografickým charakteristikám pachatelů. Za znepokojující je nutné považovat především věkové složení pachatelů, zvláště s ohledem na nejpočetněji zastoupené skupiny obyvatelstva, které tvoří mladá nastupující generace. S přibývajícím věkem pak lze vysledovat pokles kriminální aktivity. Zastoupení žen v kriminální populaci má u majetkových trestných činů patrný klesající trend. Kriminalitu majetkového charakteru tak jako v minulosti výrazně ovlivňují recidivisté a osoby rómského původu. Celkový podíl těchto dvou skupin je u majetkové trestné činnosti výrazně vyšší než u celé škály jiných druhů kriminality.

Z hlediska struktury je typickým a nejfrekventovanějším

majetkovým trestným činem krádež dle ustanovení § 247 trestního zákona. Na základě ustanovení uvedeného zákona lze krádeže dělit na provedené vloupáním a prosté. V České republice nejčastěji dochází ke krádeži vloupáním do bytů, rodinných domů, rekreačních chat, obchodů, výkladních skříní, restaurací, kiosků a zaparkovaných motorových vozidel. Méně pak do ubytovacích objektů, objektů se starožitnostmi a jiných kulturních zařízení. Pokud jde o krádeže prosté, pak jsou zejména napadána zaparkovaná motorová vozidla, motocykly, ale i jízdní kola. V poslední době je evidován zvýšený nárůst kapesních krádeží a krádeží veškerého sortimentu vystaveného zboží v obchodech.

Na čelní místa dle četnosti spáchaných majetkových deliktů je v České republice řazen trestný čin podvodu dle ustanovení § 250 trestního zákona, trestný čin zpronevěry dle ustanovení § 248 trestního zákona a trestný čin neoprávněného užívání cizí věci dle ustanovení § 249 trestního zákona. Uvedené trestné činy jsou zpravidla namířeny proti jednotlivým osobám a staly se běžným jevem současného sociálního života. Podvody a zpronevěry způsobují velké škody hlavně v oblasti ekonomiky, zejména ve vztahu k bezprostředním obchodním partnerům, ale i velkým firmám, finančním a pojišťovacím institucím. Přestože po krádeži je podvod a zpronevěra nejčastějším trestným činem zjištěné majetkové kriminality, je i přes určitý pokles zachována jejich vysoká objasněnost na rozdíl od trestného činu krádeže, ale i neoprávněného užívání cizí věci.

Vysoký podíl majetkové kriminality a zejména krádeží na celkové kriminalitě není zaznamenán pouze v České republice a nelze jej ani považovat za jev typický pro postsocialistické státy v Evropě, i když je pochopitelné, že nestabilita společnosti má obecně vždy za následek zvýšení kriminality. Poznatky z vyspělých a ekonomicky stabilizovaných států jsou v nárůstu majetkové trestné činnosti srovnatelné s nárůstem u nás.

Rozložení intenzity výskytu kriminality majetkového charakteru v lokalitách České republiky je rozdílné. Nejrizikovější oblastí je hlavní město Praha, dále pak kraje v pořadí Severomoravský, Severočeský a Středočeský. Jde o části republiky s vysokou koncentrací průmyslu a tedy i vyšším procentem méně

kvalifikované síly. Významnou roli zde rovněž sehrává počet nezaměstnaných osob. Pořadí jednotlivých lokalit se nemění, pouze intenzita trestné činnosti po roce 1989 výrazně stoupá. Úměrně zvyšujícímu se počtu majetkových trestných činů výrazně vzrůstají způsobené škody v přímé souvislosti s touto trestnou činností.

3.3. Příčiny majetkové trestné činnosti

Pro pochopení výrazně nepříznivého trendu vývoje majetkové kriminality je nezbytně nutné poznání jeho příčin. Příčiny a podmínky prudkého vzrůstu registrovaných majetkových trestných činů jsou důsledkem působení celé řady faktorů, z nichž je jen velmi složité určit ty nejdůležitější. Rovněž je nutné brát v úvahu, že některé z nich působí dlouhodobě a některé mají pouze krátkodobý charakter.

Je nutné zdůraznit, že statistická čísla majetkové kriminality byla výrazně ovlivněna legislativními úpravami. V důsledku trestně právní novelizace po roce 1989 došlo kromě zrušení kategorie přečinů a dalších změn k zrovnoprávnění ochrany všech druhů majetku. Především přesun deliktů směřujících proti majetku v bývalém socialistickém vlastnictví mezi trestné činy obecné kriminality. Skutková podstata trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví byla v minulosti nejčastějším trestným činem hospodářské kriminality. Do roku 1989 tvořila hospodářská kriminalita jednu třetinu kriminality celkové. Uvedenou legislativní změnou se počet hospodářských trestných činů výrazně snížil a tato forma kriminality je v současné době kvalifikována jako krádež dle ustanovení § 247 trestního zákona. To ovšem nic nemění na skutečnosti, že útoky proti majetku, tvořící v současné době převážnou část celkové kriminality, mají stálou vzestupnou tendenci a budí oprávněné obavy společnosti.

Vysoké procento majetkové kriminality a klasický charakter majetkových deliktů je důvodem, že faktory, ovlivňující tuto trestnou činnost, mají široký rámec a je možné vysledovat příčiny

obecnějšího rázu, které mohou působit nejen u majetkové, ale i u jiných druhů kriminality. Hlavní příčiny tohoto neutěšeného stavu lze spatřovat především v historicky daných příčinách, spočívajících převážně ve sféře psychické a sociální, a to od negativních výchovných vlivů v rodinném prostředí, přehlížení některých drobných prohřešků ve škole, nevhodného využívání volného času mládeží, negativního vztahu k práci, až po zejména v minulém režimu obecně deformovaný vztah k cizímu majetku. Porevoluční období, jež odstartovalo zásadní změny směřující k demokratizaci celé společnosti, bylo provázáno celým komplexem krátkodobě působících faktorů, jež za daných podmínek rovněž významným způsobem ovlivnily nežádoucí vývoj kriminality s výraznou převahou páchání majetkových trestných činů.

Převratné změny, k nimž ve společnosti došlo, se tak staly samy o sobě do jisté míry kriminogenním faktorem. Přinesly rozpad totalitního režimu, který nebylo možno obratem nahradit novým společenským řádem. Počáteční sociální neklid, dezorientace a celkový chaos ve společnosti brzdily proces konsolidace a řešení nahromaděných politických, ekonomických, sociálních, národnostních a jiných problémů. Daná situace vyvolávala pocit nejistoty, jejímž důsledkem bylo celkové uvolnění morálky a pokles úrovně právního vědomí.

3.3.1. Vliv amnestie

Celkovému uvolnění morálky a poklesu úrovně právního vědomí neprospěla ani veřejností diskutovaná, nezvykle rozsáhlá a daným společenským podmínkám nepřiměřená amnestie presidenta republiky z ledna roku 1990. Předmětná amnestie byla svým rozsahem jedna z největších amnestií a dotýkala se i pachatelů zvláště závažných trestných činů. Z politického hlediska byla opatřením nezbytným, jelikož bylo nutné poskytnout novou šanci lidem, kteří se provinili za bývalého režimu. Dále bylo nezbytné předejít případným vzpourám ve věznicích a nápravných zařízeních. Došlo tak k hromadnému propuštění nedostatečně resocializovaných

amnestovaných vězňů z výkonu trestu odnětí svobody, případně z výkonu vazby. Propuštěné osoby nebyly připraveny na život na svobodě, jelikož proto nebyly vytvořeny dostatečné materiální ani organizačně sociální podmínky. Navíc se toto událo v zimních měsících, tedy v době, kdy nutnost nalezení vhodného přístřeší, ošacení a zaměstnání je zvlášť naléhavá. V důsledku toho se řada propuštěných amnestovaných osob, nemajících vlastní rodinné zázemí, ocitla bez ubytování, finančních prostředků a bez možnosti zapojit se do pracovního procesu, což způsobilo, že se mnozí z nich vraceli k opětovnému páchání majetkové trestné činnosti. Kromě toho způsob amnestie umožnil snadný vznik organizovaných skupin, neboť za normálních podmínek trestná činnost domluvená v průběhu věznění je hůře realizovatelná. Členové skupiny jsou propouštění postupně, hůře se na svobodě hledají a hůře předchozí domluvu realizují, jelikož první propuštění se mohli usadit nebo naopak být již znovu za mřížemi. Vhodné podmínky k tomu vytvářely především velké aglomerace, poskytující nejen množství příležitostí k páchání předmětné trestné činnosti, ale zároveň poskytovaly i větší míru anonymity, která zaručovala větší pravděpodobnost nepostižitelnosti těchto pachatelů. Koncentrace propuštěných osob ve velkých městech, kterou policie za daných kapacitních podmínek nemohla zvládnout, narušovala běžný chod života.

Velká pozornost, která byla věnována vězeňství a amnestovaným osobám ve sdělovacích prostředcích, svým neobjektivním pohledem a nedostatečnou znalostí věci dané problematiky způsobila, že mnohdy byly kriminální živly neoprávněně považovány za oběti totalitního režimu a jeho zkorumpované státní moci. Situace se stala značně nepřehlednou, čehož využily i rizikové, dosud netrestané skupiny obyvatel, převážně ve věku mladistvých s náchylnými sklony k páchání majetkové trestné činnosti. Pro určitou část občanů bylo typické mylné chápání nově nabyté svobody a demokracie, kterou si vysvětlovali pouze jako zdroj vlastních potřeb, bez dalšího ohledu a na úkor zbylé části společnosti. Současně došlo ke změně hodnotového systému, kde hrál majetek prvořadou roli a vedl ke snahám o snadné a rychlé zbohatnutí. Průvodním jevem bylo obecné nedodržování právních

norem, do jisté míry způsobené i tím, že řada z nich v dané situaci pozbyla platnosti. Legislativní proces, jenž měl uvést právní normy všech oblastí života, včetně oblasti trestně právní do souladu s novými podmínkami ve společnosti, probíhal nekoordinovaně, pomalu a ne vždy zcela zdařile. Z tohoto důvodu bylo nutné přistoupit k dalším novelizacím, což ve svém důsledku způsobovalo značnou nepřehlednost celého právního řádu a nepřímou usnadňovalo páchání majetkové trestné činnosti.

Prudký vzestup majetkové kriminality pokračoval i v dalších letech, kdy již působení amnestie nemělo svůj vliv. V důsledku celkového rozsahu amnestie, který nebyl obvyklý, časového momentu její realizace, spadajícího do revoluční a nepřehledné politické a sociální situace, nedostatečně promyšleného a připraveného zázemí pro amnestované, bylo možno, tento jinak vysoce humánní akt, zakotvený v naší ústavě, považovat za jeden z faktorů, jež se podílel na odstartování prudkého nárůstu zejména majetkové kriminality.⁹⁾

3.3.2. Snížení akceschopnosti státních orgánů

Za významný kriminogenní faktor lze považovat i oslabení státních orgánů, zejména policie, prokuratury a soudů, jejichž činnost byla v důsledku minulého režimu značně zkompromitována. Průdké snížení prestiže těchto orgánů, veřejností chápané jako opory bývalého režimu a to i přes skutečnost, že na politických persekucích se nepodíleli zdaleka všichni jejich pracovníci. Stín tohoto faktu let předchozích však dopadl na všechny.

Nejvíce postiženy v tomto směru byly policejní složky, jež současně s nečekaným nárůstem kriminality, který nebyly schopny zvládnout, se potýkaly s řadou dalších problémů snižujících jejich akceschopnost. Tyto problémy lze rozdělit na vnitřní a vnější, avšak spolu úzce související.

Vnitřní problémy policie spočívaly v nutnosti přebudovat tehdejší bezpečnostní aparát na instituci sloužící demokratické společnosti. Tento krok vyžadoval překonání starého systému

řízení a celé struktury policie, spojený se širokým zásahem do personálního složení, čímž vyvolával v řadách policistů existenční nejistotu a pokles zájmu o plnění pracovních povinností. Skutečná personální obměna se týkala především vedoucích pracovníků a v širší míře aparátu bývalé Státní bezpečnosti. Uvedená obměna však naštěstí z větší části proběhla kultivovanou a citlivou formou. Hlasy, požadující další prověrky a čistky, bez ohledu na skutečnost, že neexistovaly žádné jiné vhodné náhrady, byly naštěstí vyslyšeny jen z části.

Vnější problémy je třeba spatřovat především v nízké autoritě policie, která byla negativně poznamenána svou rolí při potlačování listopadových událostí v roce 1989 v centru hlavního města Prahy. K nepříznivému pohledu na policii opět vydatně přispívaly hromadné sdělovací prostředky, jež svými častými výpady proti jejich jednotlivým členům, ale i proti policii jako celku, vyvolávaly hlubokou nedůvěru veřejnosti, která se navíc zvyšovala s neúnosně rostoucí kriminalitou a snižujícím se procentem její objasněnosti. Tyto skutečnosti vedly k oslabování sebejistoty velké části policistů, která je pro rozhodný boj s kriminalitou nezbytná. Stávající situace nejistoty způsobovala nechuť a značné rozpaky policistů i při oprávněných zásazích proti pachatelům trestné činnosti v obavě z negativního postoje veřejnosti. Negativní chápání úlohy bezpečnostních složek ve společnosti způsobil nezájem veřejnosti spolupracovat s policií. Potíže v tomto směru způsobovala i absence nového zákona o policii, jenž by poskytoval zákonný rámec její činnosti a posílil její postavení a společenskou prestiž. Obecně známé problémy tohoto druhu vedly i k nezájmu veřejnosti o tuto profesi, z čehož vyplývá stále nedostatečné naplnění početních stavů policie.¹⁰⁾

Tento neutěšený stav však nemohl mít dlouhodobý charakter a vzhledem k nastolené politické stabilitě již postupně dochází k obnovení autority všech státních orgánů.

3.3.3. Narušení a změna sociálních i právních vztahů

Tento třetí faktor byl ze všech nejrozsáhlejší a měl řadu aspektů. Revoluční změny byly důsledkem nejen ekonomické, ale i morální krize společnosti. Nutnost přebudování nebo znovu vybudování morálních hodnot společnosti, provázaná oficiálním odsouzením morálky a práva bývalého režimu vedlo k oslabení stávajících právních jistot. Co ještě platilo z bývalého práva a co nikoli? Tuto otázku si pokládali všichni občané, zmateni přívalem nových zákonů, z nichž se urychleně tvořil nový právní systém. Toto oslabení autority se nemohlo vyhnout ani platnému trestnímu zákonu, zvláště když platnost řady jeho ustanovení byla morálně zpochybněna a zrušena ještě před vydáním novely zákona.

Pocit nově nabyté svobody, spolu s pocitem právní nejistoty, vedl některé lidi k představě, že je všechno dovoleno. Naopak u těch, kteří byli nuceni opustit své posty vedla tato situace k představě, že již na ničem nezáleží. Toto byly pocity více méně těsně porevoluční.

Následující vývoj sice vedl ke stabilizaci právního řádu, ale přinesl s sebou hlubší změny v sociální situaci, především pak ve vztahu k ekonomické oblasti. Jako významný kriminogenní faktor s patrně dlouhodobou účinností působila zvyšující se míra nezaměstnanosti. Byl to faktor, s nímž nejméně dvě generace obyvatel neměly žádnou vlastní zkušenost. Přes určitou vybudovanou sociální síť, vedla dlouhodobá nezaměstnanost ke snížení životní úrovně, k pocitu bezvýchodnosti a ztrát životních perspektiv. Takovéto pocity vedly k alkoholismu, narkomanii a sebevražednosti, což jsou průvodní jevy kriminogenních faktorů. Za dané situace byly vytvořeny ideální podmínky k páchání trestné činnosti a hledání uplatnění ve světě zločinu. Překonávání tohoto faktoru, který je patrně trvalým a obtížně odstranitelným jevem tržního hospodářství, je nepochybně záležitostí velmi dlouhodobou a prakticky trvalou. Nejednalo se však o faktor zcela nový, jelikož i dříve existovala skupina lidí, která se trvale vyhýbala práci a i nadále tvořila dosti podstatnou část skupiny nezaměstnaných. Zatímco dřívější režim se pomocí ustanovení v trestním

zákoně snažil tyto lidi a jiné sociálně nepřizpůsobivé jedince umístit do nápravných zařízení, nový systém se snažil tento přístup změnit. Byla zde snaha začlenit tyto jedince do jiných sociálních vazeb s využitím církevních a charitativních organizací.

Zcela novým dílčím aspektem této skupiny kriminogenních jevů byla změna funkce peněz ve společnosti. Po více než čtyřiceti letech mohly peníze, dosud sloužící jen jako poukázky na zboží, plnit funkci kapitálu ve společnosti. Z kriminogenního hlediska nebyla nepodstatná nezbytnost této funkce v tržním hospodářství a její pozitivní vliv na rozvoj ekonomiky. Podstatným se stal nástup peněz jako kapitálu, který nutně přinesl změny v charakteru trestné činnosti. Zatímco až dosud majetková trestná činnost sloužila především k rozšíření hmotné spotřeby pachatele, s funkcí peněz jako kapitálu nutně došlo ke snaze využít jako kapitálu i peněz získaných v souvislosti s trestnou činností.

V počátečním stádiu, v době investičního prázdna a nenasytnosti po penězích nešlo o problém obzvlášť naléhavý. K prohloubení došlo až v době přibližování konvertibility měny, která náš trh učinila zajímavým pro zločinecké skupiny ze zahraničí, které dosud užívaly naše území pouze jako tranzit. V době, kdy se naše ekonomika otevřela přílivu zahraničních investic, otevřela se i snahám investovat peníze pocházející z nelegální činnosti.¹¹⁾

3.4. Prevence majetkové trestné činnosti

V boji proti nepříznivému stavu majetkové kriminality a jejímu nárůstu se nelze spoléhat pouze na sebelépe fungující aparát policie jako na jediný prostředek k řešení tohoto neutěšeného stavu. Dalším důležitým faktorem, který ovlivnil nárůst majetkové trestné činnosti, byla nízká úroveň preventivní činnosti a to především v prvních porevolučních letech.

Význam prevence v boji s majetkovou trestnou činností nesmí být podceňován, jelikož tvoří převážnou část celkové kriminality.

Situace na úseku kriminality se příliš neliší ani ve většině dalších zemí, kde je rovněž zaznamenána převaha majetkové kriminality, což vede k úvaze, že tyto delikty jsou páčány bez ohledu na dosažený stupeň vývoje společnosti nebo kulturní, právní a sociální úrovně.

Předpokladem veškeré preventivní činnosti směřující k předcházení majetkových deliktů je podrobná analýza, poznání příčin, osobnosti pachatele a sociálního prostředí ve kterém se pohybuje. V souladu s obecně vytyčenou strategií prevence lze využít řadu přístupů. Jedním z nich je použití oficiálních statistik, které poskytují informace o registrované kriminalitě. Tato čísla však většinou neposkytují přesný obraz o majetkové kriminalitě skutečné.¹²⁾

Další možností je nutnost docílit ucelenějšího pohledu na danou problematiku, ze kterého by bylo možné vycházet při volbě metod a technik preventivní činnosti. Výzkumy tohoto druhu však u nás nejsou dosud příliš rozšířené. Při prevenci majetkové kriminality je nutné vycházet z poznatků, které jsou v dané situaci k dispozici, s přihlédnutím k bohatým zkušenostem vyspělých demokratických států, a ty pak přizpůsobovat našim podmínkám. V západních zemích je preventivní práci věnována velká pozornost. Preventivní aktivity jsou zde rozvíjeny, organizovány a koordinovány na všech úrovních, od globálních přes oblastní a místní, až po zcela individualizované, zaměřené na jednotlivce či skupiny lidí. Jednotlivé realizované preventivní programy na sebe navazují, navzájem se kombinují, hledají se stále nové metody a ověřuje se jejich účinnost.

3.4.1. Prevence v sociální oblasti

Východiskem pro omezování majetkové kriminality v České republice jsou preventivní opatření v sociální oblasti řešené globálně, mající obecně preventivní dopad. Sociální oblast představuje souhrn nejširšího preventivního působení na jedince a skupiny dosud nenarušených osob formou vytváření sociální

a ekonomické stability, umožňující zdraví rozvoj společnosti. Velký důraz je nutné klást především na vybudování fungující struktury státních a mocenských orgánů, založené na principech demokracie a ochrany práv a svobod občanů a jejich majetku. Nedílnou součástí musí být zkvalitnění legislativní činnosti, vytvářející pevný základ pro regulaci všech oblastí společnosti formou práva. Účinná prevence je možná pouze za předpokladu, že se stane věcí celé společnosti. Klíčovým prvkem sociální politiky je formování mladé generace a její hodnotové orientace počínaje výchovou v rodině, dobrým vlivem školy a mimoškolních aktivit.

Z celospolečenského hlediska působí preventivně koordinace při vytváření základních koncepcí v oblasti trestní politiky, soudnictví a vězeňství. Významný vliv z hlediska prevence majetkové kriminality má výchova občanů k úctě a dodržování zákonů, ke zvýšení jejich morální a etické úrovně. Velký podíl mohou v této oblasti sehrát hromadné sdělovací prostředky, které by měly veřejnosti poskytovat objektivní informace nejen o majetkové kriminalitě, ale zároveň i o možnostech účelného boje proti tomuto negativnímu jevu. Zmíněná opatření mohou působit nejen z hlediska národního, ale i regionálního a místního, s využitím konkrétních poznatků o stavu trestné činnosti a jejich formách. Míra úspěšnosti je přímo závislá na osobní účasti veřejnosti při prováděných preventivních aktivitách.

3.4.2. Situační prevence

Opatření, která jsou zaměřená na specifické formy trestných činů, u nichž jsou pak omezovány příležitosti k jejich páchání a zvyšována možnost dopadení pachatele, se nazývají situační prevencí. Jejich aplikace je vhodná především na delikty majetkového charakteru. Jedná se především o zvýšení fyzického zabezpečení s využitím různých druhů bezpečnostních zařízení. Tyto prostředky nemohou pachateli znemožnit spáchání trestného činu, ale mohou je podstatně stížit.

Jedná se především o technické zajištění možných objektů

napadení různými druhy mechanického nebo signalizačního jištění. Další možností situační prevence je neodstranitelné identifikační označení majetku, čímž je ztíženo pachateli s takovým majetkem dále nakládat. Preventivní program by měl být zaměřen i na nově budovanou architekturu hlavně velkých měst, v rámci nichž se doporučuje stavět domy tak, aby bylo z více míst vidět na jejich vstupy, nevytvářet nepřehledná zákoutí, průchody, instalovat dostatečné pouliční osvětlení a ulice řešit jako slepé nebo jednosměrné, čímž se snižuje anonymita těchto lokalit. Další možností této prevence je odstranění předpokládaného cíle útoku a tento nahradit jiným, pro pachatele nezajímavým předmětem. Ideálním řešením situační prevence je kombinace více prostředků k zajištění ochrany před pachateli majetkové trestné činnosti.

Velká pozornost by měla být věnována při konstruování motorových vozidel, která jsou častým cílem pachatelů. Již výrobce by měl využít veškerá dostupná mechanická a signalizační jištění včetně umístění většího množství identifikačních znaků na nedílné části motorového vozidla, čímž potencionálnímu pachateli minimálně znesnadní odcizení a stíží další nakládání s odcizeným vozidlem v době jeho předpokládaného převodu. Samotný uživatel vozidla může přidáním dalších vhodných bezpečnostních prvků tuto skutečnost ještě umocnit. Z hlediska zabezpečení majetku mohou výraznou měrou jejich majitele stimulovat pojišťovací společnosti, které určitý druh bezpečnostního opatření mohou stavět jako podmínku pro uzavření pojistky.

Dalším důležitým subjektem prevence jsou bezpochyby orgány policie, jejichž pouhá přítomnost na místech zvýšeného výskytu trestné činnosti odrazuje potencionální pachatele. Tuto službu mohou vhodně doplnit důvěryhodné bezpečnostní agentury, jejichž přínos tkví především při fyzické ochraně majetku. Další možností je vytvoření občanských hlídek složených ze skupin dobrovolníků. Tito dobrovolníci by převážně v nočních hodinách sledovali okolí a hlídali určité oblasti, kontrolovali majetek a budovy. Zjištěné nedostatky by následně oznamovali majitelům a případné podezřelé události hlásili policii.

Výrazným preventivním posunem vpřed posledních pěti uplynulých let je instalace monitorovacího systému ve vybraných

městech České republiky s nejvyšším nápadem majetkové trestné činnosti. Nejrizikovější oblasti jednotlivých měst jsou nepřetržitě sledovány pomocí vhodně rozmístěných kamer, které přenášejí obraz na monitory a každá vzniklá situace je ihned analyzována vyškoleným policejním úředníkem. Policie tak má šanci na širokou škálu protiprávního chování pachatelů reagovat okamžitě. Další výhodou tohoto systému je pořizování videozáznamu, na základě kterého se zvyšuje pravděpodobnost dodatečného zjištění a dopadení pachatele, jehož se nepodaří policii na místě činu zadržet a v neposlední řadě též možnost účelného využití pořízeného videozáznamu jako důkazního prostředku před soudem.

Mají-li být veškerá preventivní opatření účinná, je nezbytná jejich organizace a koordinace. Prevence kriminality v České republice je od roku 1993 v působnosti Ministerstva vnitra. V nově přijatém programu prevence kriminality, na jehož základě byl vytvořen meziresortní, koordinační a metodický orgán pro prevenci kriminality se počítá s tím, že v místech, kde bude z hlediska výskytu kriminality nezbytné, budou vytvářeny regionální a místní rady pro prevenci kriminality, které budou na místě problémy řešit s přihlédnutím k místním podmínkám. Nedílnou součástí tohoto programu je program sociální prevence, zpracovaný Ministerstvem práce a sociálních věcí, v němž je důraz kladen především na oblast sociální práce s mládeží. Úkoly vytyčené v programu prevence kriminality, jsou široké a poněkud v obecnější rovině. Pokrývají však jak primární oblast prevence, tak i sekundární a terciální, a to z hlediska individuálního, sociálního a situačního. Lze tedy předpokládat, že tento program bude přínosem i pro potlačování majetkové kriminality.

4. Majetková kriminalita mládeže

4.1. Pojem a význam majetkové kriminality mládeže

Při analýze majetkové kriminality je třeba věnovat zvýšenou pozornost věkové kategorii mládeže. Jestliže pod kriminalitou rozumíme úhrn pro společnost nebezpečného jednání, které označuje současná právní úprava jako trestné činy, pak u mládeže vzhledem k její věkové struktuře, biologickým, psychickým a dalším zvláštnostem přistupujeme ještě k další diferenciaci. Dosavadní právní úprava pod kriminalitou mládeže zahrnuje především skutky, kterých se dopouští kategorie mladistvých od patnácti do osmnácti let věku. Do kriminality mládeže se však řadí i dětská kriminalita páchaná do patnácti let věku, kterou nazýváme prekriminalitou a kriminalita mladých dospělých od osmnácti do pětadvaceti let věku, někdy se uvádí i vyšší věková hranice do třiceti let věku. Termín prekriminalita se používá pro trestnou činnost, které se dopouštějí osoby před dosažením trestní odpovědnosti a která, pokud by jí spáchaly osoby starší patnácti let, by byla považována za trestný čin. Spodní hranice věku specifikována není, jsou však známy případy, kdy se trestné činnosti dopouštějí osoby ještě v předškolním věku. Většina dětských delikventů se dostává do rozporu se zákonem okolo dvanácti let věku.¹³⁾

Tabulka č. 1 - Věková hranice skupin dětí, mladistvých a dospělých pachatelů v České republice

15 a méně let	kriminalita dětí
15 až 18 let	kriminalita mladistvých
18 a více let	kriminalita dospělých

Dle ustanovení § 11 zákona číslo 140 z roku 1961 Sb. ve znění pozdějších změn a doplňků (dále jen trestního zákona), osoby mladší patnácti let nejsou trestně odpovědné a jejich jednání přesto, že naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu, trestným činem není. Dověšení patnáctého roku věku je tou právní skutečností, která zakládá trestně právní odpovědnost, v důsledku čehož je možno osobu, která spáchala trestný čin po dovršení uvedené věkové hranice, trestně stíhat. Věk patnácti let pro vznik trestní odpovědnosti platí ve většině vyspělých evropských zemí.

Tabulka č. 2 - Věková hranice trestní odpovědnosti a zletilosti ve státech Evropské unie.

Země	Trestní odpovědnost	Zletilost
Belgie	18 (16) *	21
Dánsko	15	18
Finsko	15	18
Francie	13	18
Severní Irsko	7	18
Itálie	14	18
Nizozemí	12	18
Portugalsko	16	18
Rakousko	14	19
Řecko	13	18
Německo	14	18
Španělsko	16	18
Švédsko	15	18
Velká Británie (Skotsko)	10 16 (8) **	18 18

* V Belgii lze u osob ve věku od 16. do 18. let vyvodit trestní odpovědnost pouze v případě dopravního deliktu.

** Ve Skotsku lze u osob ve věku od 8. do 16. let vyvodit trestní odpovědnost pouze výjimečně na základě zvláštního schválení.

Zákonodárny sbor při stanovení trestní odpovědnosti vychází ze skutečnosti, že osoby před dovršením patnácti let věku nejsou ještě natolik vyspělé, aby chápaly skutečnou nebezpečnost protiprávního činu a aby ovládaly svoje chování. Proti těmto osobám nelze vést trestní řízení, existuje však právní reakce na jimi spáchané skutky. Platný trestní zákon tuto situaci řeší uložením ochranné výchovy v občanskoprávním řízení.

Dle ustanovení § 74 trestního zákona jsou osoby mladistvé ty, které v době spáchání činu dovršily patnáctý rok věku a nepřekročily osmnáctý rok věku. U věkové kategorie mladistvých se uplatňuje řada specifik jako je nedostatek životních zkušeností, nedostatek schopností správně hodnotit některé životní situace, sklon k napodobování mnohdy negativního chování, tendence dokázat svoji odvahu a mnoho dalších.

4.2. Fenomenologie majetkové kriminality mládeže

Kriminalita mládeže významně ovlivňuje stav a dynamiku majetkové kriminality celkové. Závažná je skutečnost, že děti a mladiství pachatelé se sice dopouštějí jen omezeného a specifického okruhu majetkových trestných činů, ale tam představují podstatnou část těchto pachatelů. Pohnutky ke spáchání trestných činů a následky s nimi spojené jsou u mladistvých pachatelů pro společnost velmi závažné. Tyto ukazatele jsou opět srovnatelné s ostatními vyspělými státy Evropy.

Dívky se dopouštějí majetkové trestné činnosti nesrovnatelně méně často ve srovnání s chlapci. Charakteristickou skutečností majetkové kriminality mládeže je značná frekvence mladistvých Rómů, kde rozdíl mezi trestnou činností dívek a chlapců není tak výrazně patrný. Značný podíl tvoří vícekrát soudně trestané osoby mladistvých. Časté jsou případy, že se mladiství pachatelé v krátké době po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody dopouštějí další trestné činnosti. Kriminalita mládeže a zejména mladistvých recidivistů se koncentruje především do velkých měst a průmyslových aglomerací. Tradičně nejvyšší počty stíhaných osob

vykazuje hlavní město Praha, Severomoravský a Severočeský region.

Majetková trestná činnost dětí a mladistvých je ve většině případech páchána ve dvojicích, méně již ve vícečlenných skupinách, vyjímečná je individuální forma. Závažnou skutečností je zjištění, že majetková trestná činnost mladistvých pachatelů je často páchána po požití alkoholických nápojů a nebo po požití jiných návykových látek. Varovným signálem je výskyt alkoholu a jiných návykových látek u stále mladších věkových kategorií.

U kriminality mládeže převažuje kriminalita okolnostní a situační. Je pro ni charakteristická větší objasněnost v porovnání s kriminalitou dospělých, neboť pro tuto kategorii pachatelů je typická nedostatečná plánovitost přípravy deliktu. Mladí pachatelé se dopouštějí trestné činnosti většinou bez promyšlené dlouhodobější přípravy, o čemž svědčí často nevhodná místa spáchání trestného činu se spoustou zanechaných stop. Kriminalitu mládeže doprovází impulzivní jednání. Většinou se pachatelé spáchaným činem chtějí prosadit, získat uznání a upevnit postavení ve skupině svých vrstevníků. Trestnou činností si potvrzují své schopnosti a protiprávní jednání zároveň naplňuje jejich touhu možného prožití lákavého dobrodružství a vzrušení.¹⁴⁾

4.3. Příčiny majetkové kriminality mládeže

Majetková kriminalita mládeže je projevem celé řady faktorů, shodným pro kriminalitu obecně, ale též obrazem řady zvláštností této sociální skupiny, jež se vyznačuje nerovnoměrností v dozrávání jednotlivých komponentů osobnosti. Negativní jevy projevující se u mládeže jsou spojeny s poruchami socializačního procesu. Nedostatek životních zkušeností podmiňuje výběr příkladů a vzorů, jimž se dospívající snaží vyrovnat. U výběru nerozhoduje často etická hodnota příkladu, ale spíše konečný efekt, vymykající se z konvenčního průměru. Žádný činitel nepůsobí izolovaně, ale vždy ve vzájemných vztazích. Konkrétní projevy kriminality je proto třeba zkoumat jako výslednici

procesu vzájemného působení vnějších a vnitřních kriminogenních faktorů, které jsou rozhodující pro vznik a vývoj kriminality mládeže.¹⁵⁾

4.3.1. Faktory v rámci působnosti rodiny

Nejplastičtějším věkovým stádiem, zvláště vnímavým k vlivům okolí, je dětství. V tomto období ve zvýšené míře probíhá biologický vývoj organismu a rozvoj vnímání sociální zkušenosti. Celá řada sociálních vztahů má mnoho uzlových bodů, které se vytvořily v ranném dětství. Proto se toto období v životě člověka ukazuje být rozhodující, nikoli však absolutně determinující.

Nejvýznamnějším prvkem pro vznik negativních jevů u mládeže je rodinné prostředí, ve kterém děti vyrůstají. Soudí se, že výchova v rodině, a to v nejranějším věku, v mnohém předurčuje celý proces včleňování se mladého člověka do společnosti a její kultury. Analýza protiprávního jednání ukazuje, že trestný čin zpravidla neprobíhá spontánně, ale je dlouhotrvajícím procesem formování osobnosti. Děti podílející se na kriminalitě pocházejí častěji ze strukturálně či funkčně neúplných rodin, trpících nedostatkem citových vazeb. Rodina může pomáhat dítěti rozvíjet jeho přirozené vlastnosti a schopnosti, dále tlumit negativní dispozice nebo naopak nevhodnými zásahy jeho přirozený rozvoj deformovat. Rodinné prostředí má podstatný vliv na adekvátní nebo poruchovou, případně antideviantní socializaci jedince. Z tohoto hlediska je pak nejzávažnějším momentem přímý antisociální vliv rodiny na dítě.

Delikventní rodiče vytvářejí svým vzorem chování pro výchovu dětí mimořádně negativní podmínky. Důležitým prvkem je skutečnost, že mnozí mladí delikventi, dříve než spáchali první skutek, byli sami obětí trestné činnosti, především psychického a fyzického týrání v dětském věku a to v drtivé většině svými vlastními rodiči.

4.3.2. Faktory v rámci působnosti školy

První formální skupinou mimo rodinu, se kterou dítě přijde do styku, je škola. V rodině si dítě osvojuje první mravní a morální zásady, ve škole je pak rozvíjí. Škola je nejen organizátorem učebně výchovné práce, ale představuje širší sociální skupinu, ve které se dále morálně formuje osobnost každého jedince. Každý žák v nové, složitější skupině získává sociální zkušenosti a návyky sociálního chování. Případné nedostatky v pedagogickém procesu oslabují potenciální pozitivní výchovný vliv školy a mohou v určitém stupni působit nebo podmiňovat nepříznivé formování osobnosti.

Značný podíl na rozvoji negativního chování mládeže má nežádoucí způsob prožívání volného času. Pro delikventní mládež je charakteristická absence dohledu nad náplní jejich volného času, a současně nedostatečně aktivní přispění rodiny k vytvoření pocitu bezpečí. Uvedená skutečnost souvisí s omezenou zájmovou sférou, s nedostatkem hlubších a trvalejších zájmů a z toho vyplývajícím pocitem nudy. Převažuje pasivní, konzumní způsob trávení volného času, charakterizovaný nedostatkem iniciativy a tvůrčích činností. Vzdělání, tvorba a aktivní poznávání bývá většinou zcela mimo zájem mladých delikventů.

4.3.3. Faktory v rámci působnosti skupin vrstevníků

Socializační proces osobnosti výrazně ovlivňují skupiny vrstevníků. Zařazení dítěte do společnosti vrstevníků je nezbytným předpokladem socializace. Tento faktor hraje významnou úlohu při formování osobnosti a jeho důležitost se zvyšuje s věkem dítěte a současně se vzrůstající potřebou sdružovat se. Děti a mladiství z rodin, které neplní svoji roli výchovnou a emocionální, častěji vyhledávají náhradní sociální skupiny, kde své přirozené potřeby sociálního a emotivního vyžití mohou plně uspokojit. Snadno pak přejímají morální normy asociální skupiny.

Ztotožňují se s jejími negativními životními hodnotami a snadněji inklinují k asociálnímu jednání. Děti a mladiství, kteří nejsou dostatečně ztotožnění s normami společnosti, bývají při páchání trestné činnosti často pod vlivem skupinových mechanismů, toto se projevuje především v emocionální atmosféře, kde se chovají pod vlivem agresivních vůdců zcela odlišně, ve srovnání s individuálním chováním bez vlivu skupiny.

4.3.4. Faktory v rámci působnosti vězeňských zařízení

Na základě kriminologických výzkumů i zkušeností z praxe lze považovat za kriminogenní faktor samotný pobyt mladistvého ve vězeňském ústavu. Negativní návyky a zkušenosti mladiství získávají mezi dalšími pachateli ve vězeňských zařízeních pro mladistvé. Zvláštní pozornost v této souvislosti zasluhují i školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

Z hlediska kriminologie je třeba vazbu a výkon trestu odnětí svobody u mladistvých hodnotit jako nežádoucí opatření. Vazba i výkon trestu odnětí svobody deformují psychiku mladistvého abnormalitou prostředí i vztahy, které tu vládnou. Každý mladistvý je nucen se tomuto prostředí přizpůsobit. Negativní modely chování svádějí k napodobování a hrozí, že mladistvý se ztotožní s negativními vzory kriminálně založených jedinců a definitivně sklouzne do jejich subkultury.

4.3.5. Faktory v rámci působnosti struktury osobnosti

V rámci struktury osobnosti dispozice k neadekvátnímu, až delikventnímu jednání mohou pramenit rovněž z biologických determinant v oblasti zdravotně genetické. Člověk si narozením přináší na svět určité dispozice, z nichž některé jsou rizikovější více, některé méně. Mezi vrozené rizikové faktory patří zejména lehká mozková dysfunkce. Vzniká jako následek poškození

centrální nervové soustavy a projevuje se psychomotorickým neklidem, poruchami koncentrace, pozornosti, psychickou labilitou, změnou nálad a impulsivním jednáním. Dítě postižené lehkou mozkovou dysfunkcí, vyžaduje podstatně větší výchovnou pozornost než jeho vrstevníci, jeho řádná socializace je podstatně obtížnější.

Z hlediska kriminologie mají význam také různé biologické anomálie. V pozadí různých sociálně patologických způsobů chování stojí někdy individualita. Frustrace potřeb handicapovaných osob může někdy přerůst do různých druhů neadekvátního jednání. O volbě adekvátního nebo neadekvátního chování člověka do značné míry rozhodují jejich psychické charakteristiky. Jednání mladých lidí je závislé také na jejich charakteru, temperamentu, mravní a názorové orientaci, jež se vytváří v procesu rozumového, volního a citového utváření osobnosti. Ještě výrazněji to platí pro mladé jedince se sníženými kontrolními mechanismy svého chování.

4.4. Prevence kriminality mládeže

Kriminologie v posledních desetiletích dospěla ke zjištění, že represivní opatření uplatňovaná proti mladým delikventům nemají předpokládaný účinek. Sama represe často naopak prohlubuje antisociální zaměření mladých lidí, zvláště, jsou-li represivní zákroky spojeny s odnětím svobody. Na základě preventivní strategie se do popředí dostávají rozmanitá preventivní doporučení a postupy k omezování majetkové kriminality mládeže. Všeobecný požadavek, aby trest odnětí svobody byl nejkrajnějším opatřením pro mladistvé, není v České republice zatím příliš respektován.

Pokud již dojde u mladistvého k nepodmíněnému odsouzení, měla by na výkon trestu plynule navazovat síť postpenitenciárních opatření. Pokud mladistvý nemá náležitou oporu po výkonu trestu v rodině, často se ocitá ve velmi nepříznivé situaci. Otázka přiměřeného zaměstnání a bydlení je základním předpokladem resocializace. Ani mnozí dospělí po výkonu trestu nejsou schopni

tyto dva problémy vyřešit vlastními silami, na základě čehož krátce po výkonu trestu recidivují. Aby k tomuto jevu nedocházelo u mladistvých, kde recidiva znamená velké nebezpečí, je nutná kvalifikovaná kontinuální péče ze strany společnosti. Zahraniční zkušenosti ukazují, že vedle profesionálních pracovníků se na resocializaci mladých lidí podílejí i dobrovolní pracovníci v rámci různých charitativních, církevních a občanských institucí a nadací.¹⁶⁾

Praxe ukazuje, že v současné době je až jedna třetina trestně stíhaných mladistvých bez pracovního poměru. Proto se program sociální prevence zaměřuje na zprostředkovávání práce nezaměstnané mládeže.

Experimentálně se v České republice začíná ověřovat nový typ sociálního pracovníka, který se věnuje výlučně preventivnímu působení na děti a mládež. Náplní práce tohoto pracovníka je seznámení se se způsobem života a trávením volného času dětí a mládeže v dané lokalitě. Dále vytypovává nejproblémovější skupiny, zjišťuje jejich vnitřní strukturu a vůdčí osobnosti. Sociální pracovník proniká do společenství skupiny a tráví s jejími příslušníky jejich volný čas. Náplní jeho práce je usměrňovat a tlumit chování skupiny, zejména chování agresivní, přičemž dokáže poskytnout, případně zprostředkovat okamžitou radu a pomoc v krizové situaci.

Základní požadavek prevence kriminality mládeže, spočívající v minimalizaci delikventní kariéry, je realizovatelný pomocí nejrůznějších preventivních programů. V praxi to vede k provádění řady preventivních experimentů ve školách, prodejních centrech, sídlišťích, sportovních klubech a klubech mládeže. Tento přístup vyžaduje komplexní a koordinovanou spolupráci policie, správních a sociálních institucí.

5. Majetková kriminalita organizovaných skupin

5.1. Pojem a význam organizované kriminality

Organizovaná majetková kriminalita je dlouhodobá a plánovitá trestná činnost, jejímž cílem je dosažení vysokého zisku nebo získání vlivu na veřejný život, páchaná hierarchicky strukturovanou skupinou osob, mezi nimiž se uplatňuje dělba činnosti. Skupina přijímá zvláštní ochranná opatření proti odhalení a postihu, čímž se stává jednou z nejnebezpečnějších druhů trestné činnosti.

Pád komunistických režimů a procesy evropské integrace vyvolávají příznivé podmínky pro rozvoj organizovaného zločinu i v zemích bývalého socialistického tábora. Podmínky pro přelévání zločinnosti přes hranice států vytváří zejména masová migrace osob a volný oběh zboží, služeb a kapitálu. Organizovaná kriminalita není homogenním jevem, její jevové podoby se značně liší. Z tohoto důvodu je obtížné dospět k obecně platné definici, která by pokrývala všechny její formy. Společné pojmové znaky zahrnují různé formy skupinové trestné činnosti páchané po dlouhou dobu, které jsou racionálně programově naplánované. Organizovaná kriminalita zahrnuje dělbu činnosti skládající se z velkého počtu operací. Ve zločinecké skupině nemají její členové nezávislé a rovnoprávné postavení. Cílem je dosažení maximálního zisku, což je hnacím motorem organizované kriminality. Skupina přijímá ochranná opatření proti odhalení a postihu.

Poslední desetiletí je příznačné tendencí k internacionalizaci organizované kriminality, která se stává nadnárodním jevem, jelikož pro řadu zločineckých praktik je vnitrostátní rámec příliš těsný a omezuje dosažení maximálního zisku. Mimořádně závažným důsledkem této formy kriminality může být vznik paralelní společnosti. Pokud se organizovaný zločin stane masovým jevem, destabilizuje a rozkládá základní sociální, ekonomické a politické instituce a místo nich vytváří jiné, souběžně fungující. Hospodářskou základnou tohoto procesu jsou ohromné

zisky, které přináší rozsáhlá trestná činnost těchto skupin. Vysoké finanční prostředky začínají zločinecké organizace přelévát do legálního hospodářského života, přičemž tam zanášejí zvyklosti obvyklé v kriminálním prostředí. Zpravidla následuje korumpování státních úředníků, policie a justice, dezinformační kampaně v neseriozních sdělovacích prostředcích, vytváření vlastní lobby v zákonodárných sborech, v exekutivě a ozbrojených složkách.

Novým rysem organizované kriminality je využívání některých prvků infrastruktury moderní industriální společnosti, jako je dokonalá telekomunikační technika, počítačová technika a informatika, nejnovější typy zbraní, dopravních prostředků a mnoho dalších. Ohromná ekonomická síla zločineckých organizací jim poskytuje často lepší technické a personální vybavení, než jakým disponuje policie a další státní orgány.¹⁷⁾

Některé rysy jsou charakteristické pro všechny formy organizované kriminality, jiné jsou diferencované. Účelně lze rozlišovat tři základní typy organizovaných zločineckých skupin.

5.1.1. Příležitostná skupina

Prvním typem je příležitostná skupina pachatelů, která vzniká nahodile v důsledku momentálně vzniklé příznivé situace, a to buď těsně před spácháním majetkové trestné činnosti nebo až v jejím průběhu. Důvodem ke zformování takovéto skupiny je společný krátkodobý zájem všech nebo většiny účastníků. Skupina osob navenek zpravidla anonymní, páchá trestnou činnost spontánně, bez promyšlené dělby úkolů, takže každý z účastníků je zaměnitelný s jiným, i když někteří jsou více, jiní méně aktivní. Prokazování protiprávního jednání jednotlivého člena příležitostné skupiny je obtížné. Často se daří identifikovat jen toho, kdo se ve skupině stal momentálním vůdcem, nejaktivnějším jedincem nebo se od ostatních členů skupiny liší z jiných důvodů. V příležitostné skupině se zpravidla vytváří situací podmíněná davová psychóza, takže se trestné činnosti dopouštějí i osoby,

které by ji samy nikdy nespáchaly.

Některé typy příležitostných skupin jsou časově stálější. Zpravidla původně nevznikají z důvodu páchaní majetkové trestné činnosti, nýbrž k uspokojení jiných společných zájmů. V uvedených skupinách se obvykle vytváří jistá hierarchická struktura v čele s vůdcem. Ve výjimečných případech je soudržnost příležitostných skupin posilována některými rituály a symbolikou. Vstup do skupiny a odchod z ní jsou relativně volné a nepřihlíží se příliš k možnému ohrožení. Stupeň plánování majetkové trestné činnosti je velmi nízký nebo chybí úplně, zahlazování stop je zcela primitivní.

5.1.2. Kriminální seskupení nebo propojení

Druhý typ organizovaných zločineckých skupin se zpravidla označuje jako kriminální seskupení nebo kriminální propojení. Geograficky je rozšířen v zemích západní Evropy a v postkomunistických zemích, včetně České republiky. V těchto organizacích je vůdcova autorita silnější v porovnání s autoritou vůdce v příležitostných skupině. Na přijímání rozhodnutí a řízení akcí se však podílejí i ostatní členové skupiny. Vedoucí osobností se téměř automaticky stává kapitálově nejsilnější účastník, ostatní kritéria nehrají při výběru téměř žádnou roli.

Struktura těchto skupin není zpravidla složitá, subordinační vztahy nejsou význačné a pozice členů v hierarchii jsou proměnlivé. Soudržnost seskupení není pevné, po nezdařeném pokusu nebo po úspěšném dokonání deliktu se skupina může rozpadnout, později znovu spojit a obnovit svou činnost. Zpravidla je tolerováno vystoupení člena ze skupiny, pokud tím není ohrožena její bezpečnost. Konspirace uvnitř skupiny není příliš přísná, někdy dokonce žádná. Identita jednotlivých členů je často známa ostatním příslušníkům skupiny a některé skupiny neutajují své složení ani navenek. Je ovšem samozřejmé, že samotná trestná činnost a příprava na ni jsou pečlivě tajeny.

Kriminální seskupení nebo propojení se snaží působit

nenápadně a neupoutávat zbytečnou pozornost. V činnosti skupin druhého typu se nevyskytují rituální ani iracionální prvky. Emoční vazby mezi členy jsou vzácné, prakticky jediným poutem je společný obchodní zájem a snadné dosažení zisku. Jakmile tento zájem opadne, jsou si členové skupiny zcela lhostejní, což může v konečné fázi usnadnit práci policii a justici.

5.1.3. Zločinecké organizace

Třetím typem jsou zločinecké organizace vyrůstající z historického vzoru italské mafie a camorry, ve své moderní podobě zločineckých syndikátů. Zločinecké organizace tohoto druhu jsou založeny na historické tradici rodinných klanů, v nichž se jednoznačně prosazoval autoritářský vůdcovský princip. Předpokladem pro zaujetí role vůdce není pouze ekonomická síla, nýbrž též rodinný původ, společenské postavení, konexe, inteligence, zkušenosti, povahové rysy, fyzická síla, odvaha a předchozí kriminální kariéra.

Hierarchická struktura těchto organizací je velmi pevná. V čele stojí šéf, jemu jsou podřízeny nižší hodnosti, které řídí výkonné agenty. Charakteristický je vojenský způsob řízení a velmi přísná konspirace. Struktura organizace je neprůhledná nejen pro vnějšího pozorovatele, ale i pro podřízené členy organizace. Tyto organizace jsou velmi soudržné a trvalé.

V mafiánských organizacích je dodržována přísná disciplína a vládne zde princip absolutní mlčenlivosti. Porušení disciplíny, projevy neloajality a především zrada jsou nemilosrdně trestány. Krutost, brutální násilí, zastrasování obyvatelstva a otevřený teror proti politickým představitelům a reprezentantům státní moci patří k běžnému repertoáru těchto typů organizací.

Některé z uvedených organizací se vyznačují přežívajícími tradicemi, mezi něž patří rodinná a klanová soudržnost a solidarita, sociální podpora rodinám uvězněných nebo zabitých členů. Vyjímkou nejsou ani citové vazby mezi členy skupiny. Vnějšími příznaky jsou některé rituály, formalizované způsoby chování a odívání.

5.2. Fenomenologie organizované majetkové kriminality

Jednotícím elementem všech druhů organizované kriminality majetkového charakteru je skutečnost maximálního možného zisku jednotlivým členům uvedených skupin. Tyto delikty, z nichž plyne bezprostřední majetkový prospěch, doprovází široká škála dalších trestných činů, které jsou zpravidla prostředkem k dosažení hlavního cíle. Organizovanou majetkovou kriminalitu nikdy nelze řadit mezi bagatelní delikty, i když konkrétní následky jednotlivých skutků mohou být málo významné, přesto kvalifikační znak organizovanosti značně zvyšuje závažnost tohoto jednání.

Majetková kriminalita je pro sféru organizovaného zločinu velmi lákavá, protože přináší okamžitý zisk a riziko odhalení je u ní poměrně malé. Pachatelé se sdružují zejména tehdy, jestliže si plánovaný způsob provedení vynucuje spolupráci více osob, případně je-li rozsah činnosti široký a jednotlivec by jej svými silami nezvládl. V našich podmínkách se organizované formy vyskytují zejména u deliktů, kterými jsou krádeže osobních automobilů, uměleckých a sběratelských předmětů, dopravovaných zásilek v silniční, železniční, letecké a poštovní přepravě. Dále se jedná o krádeže vloupáním do skladů, obchodů, bytů a chat a s tím spojené překupnictví odcizených předmětů.¹⁸⁾

5.3. Stav a prognóza vývoje organizované kriminality

O skutečném výskytu majetkové organizované kriminality v České republice neexistují přesné údaje. V policejních a justičních statistikách není organizovaná kriminalita vykazována jako samostatná kategorie, takže tyto trestné činy jsou rozptýleny v celkovém spektru právních kvalifikací. Mnoho trestných činů, spáchaných skupinami, je statisticky vykazováno jako skutky spáchané jednotlivcem, protože se nepodaří prokázat napojení dopadeného pachatele na zločineckou skupinu. Převážná část trestných činů spáchaných organizovaně, zůstává latentní

a nefiguruje v žádných statistikách. Předpokladem je, že podíl latence je u organizované kriminality vyšší než u neorganizované. Nesporné je, že organizovaná kriminalita se v České republice vyskytuje a že představuje vážné kriminálně politické nebezpečí.

Pokud jde o typ zločineckých organizací, převládají v České republice kriminální seskupení nebo propojení. Výskyt trestné činnosti mafiánského typu je zpravidla aktivitou zahraničních skupin, které operují na našem území a do jejichž činnosti jsou však často zapojeni i občané České republiky.

Česká republika je svou geografickou polohou křižovatkou cest mezinárodních zločineckých organizací, které zde předávají bohaté kriminální zkušenosti, operují na našem území a do trestné činnosti vtahují domácí pachatele. Organizovaný zločin zde nachází vhodné území jak pro odbyt, tak pro nové zdroje. Na základě uvedených skutečností je prognóza dalšího vývoje organizované kriminality majetkového charakteru v České republice značně nepříznivá.

Velký pohyb vlastnictví a kapitálu společně s transformací ekonomiky a celkovou nestabilitou ekonomických struktur, jakož i nezkušenost zdejších podnikatelů a úřadů, vytváří mnoho příležitostí pro tento druh zločinu. Pronikání organizovaného zločinu do společnosti usnadňuje také nedokonalá legislativa, malé zkušenosti a nedostatečné technické vybavení policie a justice. Zločinecké prostředí může profitovat z nízké úrovně právního vědomí a nízké kriminální citlivosti obyvatelstva. Nemá-li se další vývoj organizované kriminality vymknout kontrole, je nezbytně nutné čelit těmto negativním faktorům aktivními protiopatřeními.

5.4. Prevence a represe organizované kriminality

Organizovaná kriminalita majetkového charakteru je mimořádně závažným společenským zlem a představuje akutní ohrožení jednotlivých občanů, ale i celé demokratické společnosti. Doložitelné údaje o škodách se zjevnou tendencí k růstu, a které lze

jednoznačně připsat na vrub organizované kriminality, znamenají již dnes reálnou hrozbu. Prevence tohoto druhu kriminality je velmi náročným úkolem a vyžaduje hluboké systémové zásahy ekonomického, politického a legislativního rázu. Organizované kriminalitě vyhovuje celková destabilizace společensko ekonomických poměrů, ekonomická krize a závady v činnosti státního aparátu. Pro prevenci je mimořádně důležitá čistota veřejného života, demokratická kontrola státního aparátu a důsledný boj s korupcí politiků, státních úředníků, policistů a justičních pracovníků. Je nezbytně nutné zabránit infiltraci státních orgánů a hromadných sdělovacích prostředků, do nichž se snaží zločinecké organizace umístit své informátory a pomocníky.

Nevyhnutelným opatřením je zkvalitnění represivních nástrojů pro boj s organizovanou kriminalitou. Obecnou nevýhodou těchto represivních metod je, že jsou spojeny s intenzivními zásahy do sféry občanských práv a svobod a jsou zneužitelné státními orgány, na základě čehož jsou demokratickou veřejností přijímány s nedůvěrou. Návrhy na jejich legislativní zakotvení jsou spojeny se značně kontroverzními politickými diskusemi. Nemá-li dojít k eskalaci ohrožení, které organizovaná kriminalita představuje, nezbyvá nic jiného, než poskytnout policii a justici účinné instrumenty, protože tradiční právní instituty, osvědčivší se v boji z běžnou kriminalitou, jsou při potírání kriminality organizované zjevně neúčinné. Je nutné vytvořit vhodné garance a kontrolní mechanismy, minimalizující možnost zneužití těchto zmocnění, mimo rámec problematiky organizovaného zločinu.

Trestněprocesní a policejní právo může upravovat řadu účinných prostředků, některé z nich již naše právo obsahuje. Jedná se především o nasazení operativní techniky zasahující do telekomunikačního tajemství, do domovní svobody, do svobody mluveného slova. Dále fyzické sledování osob, využití policejních a jiných databází s údaji o osobách, trestných činech, motorových vozidlech, zbraních, bankovních operacích a jiných skutečnostech na bázi elektronického kontrolování dat. V neposlední řadě je možné nasazení skrytého policisty do zločinecké skupiny, případně využití důvěrných spolupracovníků policie.¹⁹⁾

Pozitivních výsledků lze docílit zdokonalením organizace

policejní práce a využíváním moderní policejní techniky. Takovými opatřeními jsou fungující speciální policejní expozitury s vysoce kvalifikovaným personálem. Naprosto nevyhnutelným opatřením je efektivně fungující spolupráce policie na mezinárodní scéně.

6. Výzkumná studie

6.1. Cíl výzkumné studie

Z našich doposud získaných poznatků a praktických zkušeností vyplývá, že listopadové události v roce 1989 a následné změny politického a společenského klimatu zásadním způsobem ovlivnily i kriminální prostředí, které bylo postaveno do zcela nové situace. Počáteční euforii z nově nabyté svobody ve společnosti a vidiny snadno dostupné vyšší životní úrovně, vystřídaly pocity zklamání a nejistoty. Uvedené podmínky, které sebou přinesly částečnou destabilizaci společensko ekonomických orgánů, politickou krizi a nedostatky v činnosti státního aparátu, se staly maximálně výhodnými pro roztahovačnou a nenasytnou kriminální populaci. Široká veřejnost stále hlasitěji upozorňovala na neutěšený stav problematiky kriminality. Negativně reagovala především na nárůst majetkových trestných činů, které se citlivým způsobem dotýkaly společnosti jako celku, ale i samotných jednotlivců.

Z uvedených důvodů jsme vlastní výzkumnou studii zaměřili na problematiku majetkové trestné činnosti v České republice po roce 1989. Pro účely naší závěrečné práce jsme zkoumaný vzorek zúžili na problematiku předmětné kriminality pouze na územním celku okresu Liberec. Samotný výzkum kriminální populace je rovněž zaměřen na pachatele majetkových deliktů z uvedeného regionu. Vzhledem ke skutečnosti, že okres Liberec v žádné oblasti nevybočuje ze standardních hledisek celé společnosti, je zde předpoklad, že zjištěné skutečnosti budou korespondovat s celorepublikovým průměrem. Předmětem naší výzkumné studie je zachytit příčiny, druhy a formy páchané majetkové trestné činnosti v rámci okresu Liberec po roce 1989, s cílem potvrzení, případně vyvrácení námi stanovených hypotéz.

6.2. Stanovené hypotézy

V úvodu naší závěrečné práce jsme si stanovili celkem čtyři hypotézy, týkající se nárůstu, metod a forem majetkové kriminality po roce 1989, věkové hranice a známek agresivních prvků v chování jednotlivých pachatelů majetkových trestných činů.

Hypotéza č. 1

Domníváme se, že nárůst majetkové trestné činnosti je úzce spojen se změnou režimu ve společnosti.

Uvedenou hypotézu jsme stanovili na základě praktických zkušeností a získaných poznatků v oblasti dané problematiky, kdy se počet jednotlivých registrovaných trestných činů majetkového charakteru zvyšuje a hledisko procentuální objasněnosti se výrazně snižuje. Za zásadní mezník tohoto negativního jevu a vývoje, lze s pomocí využití doložitelných informací považovat právě rok 1989, který sebou přinesl zásadní změny společenského, ekonomického a politického klimatu.

Hypotéza č. 2

Předpokládáme, že věková hranice pachatelů majetkové trestné činnosti se po roce 1989 neustále snižuje.

Předmětnou hypotézu jsme stanovili s ohledem na skutečnost, že dynamika rozvoje posledního desetiletí sebou, vedle řady pozitivních jevů, přinesla celou škálu negativních jevů, mezi které patří především stále se zvyšující míra nezaměstnanosti a v nesouladu s tím vysoká potřeba finančních prostředků. Z tohoto hlediska lze mladou generaci považovat za značně rizikovou skupinu, kdy se negativní dopad u řady z nich odráží ve formě vybočení mimo právní rámec společnosti.

Hypotéza č. 3

Domníváme se, že formy a metody majetkové trestné činnosti se mění.

Uvedenou hypotézu jsme si stanovili na základě skutečnosti, že listopadové události v roce 1989 a s tím spojené zásadní společensko politické změny otevřely hranice, dosud hermeticky uzavřeného bloku několika východoevropských zemí. Tento, pro demokratický proces nezbytný krok, však sebou přinesl i některé negativní prvky, mezi které určitě patří reálná hrozba intervence zahraničního kriminálního prostředí na území České republiky. Z uvedeného lze logicky odvodit skutečnost, že kriminální populace bude na nové podmínky reagovat, tato reakce se pravděpodobně odrazí v mnoha operacích její činnosti a přinese sebou celou řadu nových prvků.

Hypotéza č. 4

Předpokládáme, že se zvyšuje počet agresivních reakcí v chování pachatelů majetkové trestné činnosti.

Tuto hypotézu jsme si stanovili na základě praktických zkušeností, ze kterých pramení rozpoznatelný pokles autority státního aparátu ve společnosti, který se odráží i ve snížení autority policejních složek. Důsledkem uvedené situace je vyšší procento agresivního jednání kriminální populace ve vztahu k jednotlivým příslušníkům policie. Odrazem tohoto negativního jevu je celkový nárůst empatických prvků a zvyšující se agresivita v celé společnosti.

6.3. Použité metody v rámci výzkumné studie

Výzkumná studie závěrečné bakalářské práce byla provedena formou dostupných, níže popsaných metod:

- řízený rozhovor
- nepřímé pozorování
- analýza statistických materiálů
- analýza spisových materiálů

6.3.1. Řízený rozhovor

Rozhovor je typickým sociálním jevem, specifickým interakčním procesem verbální komunikace. Tento druh komunikace představuje především obsahovou stránku řečového projevu, jehož nedílnou a důležitou součástí je stránka způsobová, též nazývaná jako formální. Ve vzájemném vztahu tazatele a respondenta se projevují všechny faktory, které působí v sociálních procesech. Samotný rozhovor je v současnosti pokládán za nejčastěji používanou diagnostickou a výzkumnou techniku. Volba výzkumné metody formou rozhovoru je umocněna skutečností, že vychází z přirozených prvků lidské činnosti. Stručně lze konstatovat, že rozhovor není pouze jedna z dostupných metod výzkumné strategie, umožňující získání určitých dat, ale zahrnuje všechny druhy plánovitých a k vědeckému cíli vedoucích postupů, při nichž je cílevědomými, promyšlenými a vhodně položenými otázkami reálné získat metodicky nesporný materiál pro výzkum nebo stanovení diagnózy.

Při samotné výzkumné práci jsme zvolili metodu řízeného rozhovoru, v jehož průběhu byly respondentům cílevědomě pokládány otázky v rámci sestavené osnovy s ohledem na stav a vývoj vzájemné verbální komunikace. Zvolenou metodu rozhovoru jsme postupně aplikovali v průběhu kalendářních let 1997 - 1999 u celé skupiny zkoumaného vzorku. Důležitou stránkou byl vhodný výběr

respondentů, velký důraz byl především kladen na věrohodnost uváděných skutečností, z důvodu vyloučení možnosti zkreslovat podávané informace, které by mohly zmařit objektivnost zjištěných výsledků. Dále bylo provedeno nezbytné opatření, aby výsledky zkoumání nebyly ovlivněny nevhodným vnějším působením. Z tohoto důvodu byly všechny rozhovory provedeny v prostředí, které u respondentů nevyvolávalo nežádoucí reakce, jako je strach, nejistota a další rušivé elementy.

Před započatím rozhovoru byla vhodným způsobem navozena vzájemná atmosféra důvěry a k samotné verbální komunikaci, v rámci sestavené osnovy, bylo přistoupeno až v době navození upřímného a přátelského vztahu mezi respondentem a tazatelem. Na základě nutnosti zjištění objektivních informací byl rozhovor prováděn v době, kdy uváděné skutečnosti nemohly mít vliv na případné trestní stíhání dotazovaných osob. Za této situace by ze strany respondentů hrozilo reálné nebezpečí úmyslného manipulování odpovědí. V průběhu rozhovoru byl kladen důraz na skutečnost, aby rozhovor nebyl negativně ovlivněn předem daným vzájemným vztahem a společenským postavením respondenta a tazatele. Dotazované osoby byly seznámeny se skutečností, že sdělené informace v rámci rozhovoru jsou kompletně považovány za důvěrné. Výsledkem všech těchto opatření byl aktivní přístup a věcný dialog všech respondentů v průběhu samotné verbální komunikace s tazatelem. Seznam obsahové stránky předkládaných otázek v rámci rozhovoru s respondenty je uveden v příloze naší závěrečné práce. (viz příloha č. 1)

6.3.2. Nepřímé pozorování

Výzkumná metoda nepřímého pozorování je založena na shromažďování informací formou metodického, naplánovaného a cílevědomého procesu smyslového poznávání objektu.

Pro účely našeho výzkumu byla zvolena forma terénního pozorování, v jehož průběhu byli pachatelé majetkové trestné činnosti pozorováni v situacích jejich přirozeného chování a v podmínkách

standardního prostředí. Nepřímé pozorování bylo prováděno v době, kdy jejich reakce nemohly být ovlivněny pocitem kontroly. Zvolenou metodu jsme aplikovali rovněž v průběhu kalendářních let 1997 - 1999 souběžně s metodou řízeného rozhovoru u větší části zkoumaného vzorku. Její výsledky byly využity jako podpůrný materiál k ověření některých skutečností zjištěných v průběhu aplikace metody řízeného rozhovoru s jednotlivými respondenty.

6.3.3. Analýza statistických materiálů

Výzkumná studie založená na metodě využití statistických údajů umožňuje získat přesné a objektivní informace u celé škály společenských aktivit, včetně informací týkajících se problematiky majetkové trestné činnosti. Statistické přehledy jsou úspěšně a nezastupitelným způsobem využívány v mnoha oborech lidské činnosti. Analýza statistických údajů rovněž umožňuje přehledné zmapování stavu kriminality v určité oblasti a vytváří vhodné podmínky pro její kontrolu i prevenci.

Pro účely našeho výzkumu byla uvedená metoda zvolena s ohledem na skutečnost, že umožňuje získat velmi přesné informace o stavu a vývoji majetkové trestné činnosti v celé České republice po roce 1989. K dosažení stanovených cílů byla provedena analýza oficiálních statistických přehledů Policie České republiky, které dokumentují majetkovou trestnou činnost, spáchanou v oblasti územního celku okresu Liberec v kalendářních letech 1989 - 1999. Na základě stanovených hypotéz byl při analytické činnosti kladen důraz na vhodný výběr statisticky evidovaných údajů. Pro účely naší výzkumné studie byly především zvoleny statistické přehledy dokumentující celkové počty, druhy a formy registrované majetkové trestné činnosti, dále věkové zastoupení pachatelů a procento úspěšnosti v objasněnosti spáchaných majetkových deliktů. Další součástí výzkumné části naší závěrečné práce jsou stručné statistické údaje mapující celkovou výši škod způsobených v přímé souvislosti s majetkovou kriminalitou a prvky agresivního chování ze strany pachatelů předmětné kriminality.

Volba výzkumné studie formou využití statistických přehledů je ve srovnání s metodou rozhovoru podstatně méně časově náročná a dosažení cíle je snáze dostupné. Samotné výsledky jsou objektivní, přesné a ze strany zkoumaného vzorku nezmanipulovatelné. Kombinovanou aplikací několika výzkumných metod, včetně metod podpůrných, se zvyšuje pravděpodobnost, že se zjištěné náležitosti budou shodovat se skutečností. Výběr zkoumaného vzorku v rámci okresu Liberec se jeví jako dostačující, jelikož statistické přehledy uvedeného okresu prakticky korespondují s celorepublikovým průměrem.

6.3.4. Analýza spisových materiálů.

Analýza spisových materiálů byla použita pouze jako pomocná a podpůrná metoda při ověřování jedné stanovené hypotézy. Pro účely našeho výzkumu byly využity přístupné spisové materiály Policie České republiky archivované na Okresním úřadě vyšetřování v Liberci. Samotná analýza byla provedena pouze v několika registrovaných případech vybraných spisových materiálů, které dokumentují agresivní prvky v chování a jednání pachatelů majetkové trestné činnosti na územním celku okresu Liberec v letech 1997 - 1999.

6.4. Charakteristika zkoumaného vzorku

V naší výzkumné studii jsme použili vzorek šedesáti osob, sestavený z pachatelů majetkové trestné činnosti, jejichž kriminální aktivita je registrována na územním celku okresu Liberec. Pro potřeby výzkumu jsme kompletní vzorek rozdělili do tří základních skupin. Každá vytvořená skupina je sestavena z dvaceti respondentů s poměrným zastoupením všech věkových vrstev. Pro účely výzkumu jsme vycházeli z věku osob v době prováděné výzkumné studie, který u některých respondentů

nekoresponduje s věkem jejich aktivní kriminální činnosti. V rámci naší výzkumné studie byl pevně stanoveným mezníkem, který umožňuje rozdělení zkoumaného vzorku do tří skupin, zvolen rok 1989. Tento rok představuje zásadní mezník a počátek převratných politických a společenských změn v bývalém Československu.

První skupinu zkoumaného vzorku dvaceti osob jsme sestavili z respondentů, jejichž první delikventní zkušenost byla policií zaznamenána až v období po roce 1989 (dále jen skupina 1). Druhou skupinu jsme vytvořili z dvaceti osob, u nichž kriminální aktivita vyhasla již před rokem 1989 (dále jen skupina 2). Poslední třetí skupinu dvaceti osob jsme sestavili z respondentů, u kterých nelze rok 1989 považovat za významný mezník a jejich delikventní jednání je policií registrováno v období kriminální aktivity první i druhé skupiny (dále jen skupina 3).

Pro účely našeho výzkumu bylo nejsložitější sestavit zkoumaný vzorek druhé uvedené skupiny. Respondenti uvedeného celku hovořili o dané problematice zdrženlivě a bylo velmi obtížné přimět dotazované osoby k vzájemně aktivnímu dialogu. Všichni respondenti, u nichž jsme výzkum prováděli byli mužského pohlaví. Osoby ženského pohlaví se majetkové trestné činnosti dopouštějí ve vyjimečných případech, jejich zastoupení v kriminální populaci je nevýznamné, na základě čehož nebyly zahrnuty do naší výzkumné studie. Kompletní vzorek šedesáti osob mužského pohlaví považujeme za dostatečný, neboť je sestaven z široké věkové vrstvy respondentů a kriminální aktivita tohoto vzorku představuje dostatečně dlouhé časové období. Vzhledem k uvedeným skutečnostem a standardní charakteristice kriminální populace na území okresu Liberec předpokládáme, že naše výzkumná studie doloží objektivně zjištěné a věrohodné informace, které budou korespondovat s celorepublikovým průměrem.

Charakteristiku zkoumaného vzorku doplňujeme základními statistickými údaji, které dokládají informace o věku v době prováděné výzkumné studie, dále o dosaženém vzdělání, zaměstnání, rodinném stavu a původu jednotlivých respondentů v době jejich kriminální aktivity. Dále ve statistickém přehledu informujeme o celkové délce nepodmíněných trestů odnětí svobody a počtu všech soudních trestů jednotlivých osob zkoumaného vzorku.

Tabulka č. 3 - Věková kategorie.

Skupina 1			Skupina 2		Skupina 3		Celkem	
do 15 let	1	5%	0	0%	0	0%	1	1.6%
15 - 18 let	5	25%	0	0%	4	20%	9	15.0%
18 - 30 let	13	65%	4	20%	8	40%	25	41.7%
nad 30 let	1	5%	16	80%	8	40%	25	41.7%

Tabulka č. 4 - Dosažené vzdělání.

Skupina 1			Skupina 2		Skupina 3		Celkem	
nedokončené	2	10%	1	5%	1	5%	4	6.7%
základní	10	50%	9	45%	10	50%	29	48.3%
střední	5	25%	8	40%	7	35%	20	33.3%
úplné střední	3	15%	2	10%	2	10%	7	11.7%
vysokoškolské	0	0%	0	0%	0	0%	0	0.0%

Tabulka č. 5 - Rodina v dětském věku.

Skupina 1			Skupina 2		Skupina 3		Celkem	
úplná	6	30%	8	40%	7	35%	21	35.0%
neúplná	12	60%	11	55%	11	55%	34	56.7%
žádná	2	10%	1	5%	2	10%	5	8.3%

Tabulka č. 6 - Rodinný stav.

Skupina 1			Skupina 2		Skupina 3		Celkem	
svobodný	9	45%	2	10%	4	20%	15	25.0%
ženatý	5	25%	10	50%	11	55%	26	43.4%
rozvedený	6	30%	7	35%	5	25%	18	30.0%
vdovec	0	0%	1	5%	0	0%	1	1.6%

Tabulka č. 7 - Zaměstnání.

	Skupina 1		Skupina 2		Skupina 3		Celkem	
stálé	1	5%	3	15%	4	20%	8	13.3%
příležitostní	3	15%	6	30%	7	35%	16	26.7%
žádné	16	80%	11	55%	9	45%	36	60.0%

Tabulka č. 8 - Nepodmíněný výkon trestu odnětí svobody.

	Skupina 1		Skupina 2		Skupina 3		Celkem	
0 let	7	35%	1	5%	1	5%	9	15.0%
do 2 let	8	40%	4	20%	6	30%	18	30.0%
2 - 5 let	5	25%	8	40%	9	45%	22	36.7%
5 - 10 let	0	0%	6	30%	4	20%	10	16.7%
nad 10 let	0	0%	1	5%	0	0%	1	1.6%

Tabulka č. 9 - Počet soudních trestů.

	Skupina 1		Skupina 2		Skupina 3		Celkem	
jedenkrát	12	60%	3	15%	2	10%	17	28.3%
dvakrát	7	35%	4	20%	9	45%	20	33.4%
tříkrát	1	5%	10	50%	8	40%	19	31.7%
čtyřikrát	0	0%	2	10%	1	5%	3	5.0%
vícekrát	0	0%	1	5%	0	0%	1	1.6%

7. Realizace výzkumné studie a interpretace výsledků

7.1. Interpretace na základě rozhovoru a pozorování

Po veškerém vyhodnocení materiálů, získaných použitou metodou řízeného rozhovoru a nepřímého pozorování respondentů, jsme zjistili následující přehled o pachatelích majetkové trestné činnosti.

V rámci výzkumné studie zaměřené na společenské změny v České republice po roce 1989 jsme prováděným řízeným rozhovorem shromažďovali a metodou nepřímého pozorování ověřovali podstatné informace, které vykreslují sestavený žebříček hodnotové orientace respondentů. Uváděné skutečnosti bylo formou nepřímého pozorování reálně ověřit jen částečně. Pro účely našeho výzkumu nebyla brána v potaz hodnota zdraví, jelikož tato byla v drtivé většině respondenty uváděna na prvním místě.

Tabulka č. 10 - Hodnotová orientace respondenta.

	Skupina 1		Skupina 2		Skupina 3	
peníze, majetek	8	40%	5	25%	6	30%
postavení ve společnosti	6	30%	2	10%	6	30%
rodina	3	15%	8	40%	4	20%
láska, přátelství	3	15%	4	20%	4	20%
zaměstnání, vzdělání	0	0%	1	5%	0	0%

Vyhodnocení:

V rámci prováděného výzkumu jsme zjistili, že dotazované osoby, pro účely naší studie zařazené v první skupině kompletního zkoumaného vzorku, mají vlastní žebříček hodnot sestavený následovně. Nejčastěji, což představuje osm osob, respondenti na první místo řadí peníze a majetek, šest preferuje postavení ve společnosti, tři rodinu, tři lásku a přátelství, nikdo neuvedl

zaměstnání a vzdělání. Výsledný efekt studie dokazuje, že materiální hodnoty jsou respondenty řazeny nad hodnoty ostatní. Zjištěné skutečnosti vykazují v pomyslném žebříčku následující procentuální zastoupení. Peníze a majetek - 40%, postavení ve společnosti - 30%, rodina - 15%, láska a přátelství - 15%, zaměstnání a vzdělání - 0% respondentů z celého zkoumaného vzorku první skupiny.

Provedenou výzkumnou studií jsme dále zjistili, že respondenti, účelově zařazení ve druhé skupině, měli v době své kriminální aktivity individuální hodnotový žebříček sestavený následujícím způsobem. Osm dotazovaných osob řadí na první místo rodinu, pět respondentů upřednostňuje peníze a majetek, čtyři lásku a přátelství, dva postavení ve společnosti, jeden zaměstnání a vzdělání. Výsledek studie ukazuje, že materiální hodnoty nejsou respondenty řazeny nad hodnoty ostatní. Zjištěné skutečnosti vykazují následující procentuální zastoupení. Rodina - 40%, peníze a majetek - 25%, láska a přátelství - 20%, postavení ve společnosti - 10%, zaměstnání a vzdělání - 5% respondentů z celého zkoumaného vzorku druhé skupiny.

Následně provedeným výzkumem jsme zjistili, že u respondentů zařazených do třetí skupiny, vykazuje osobní hodnotový žebříček následující podobu. Šest dotazovaných respondentů řadí na první místo peníze a majetek, shodný počet postavení ve společnosti, čtyři rodinu, čtyři lásku a přátelství a nikdo nepreferuje zaměstnání a vzdělání. Výsledný efekt studie dokazuje, že materiální hodnoty jsou častěji respondenty řazeny nad hodnoty ostatní. Zjištěné skutečnosti vykazují následující procentuální zastoupení. Peníze a majetek - 30%, shodně postavení ve společnosti - 30%, Rodina - 20%, shodně láska a přátelství - 20%, zaměstnání a vzdělání 0% respondentů z celého zkoumaného vzorku třetí skupiny.

Zkoumaná problematika je graficky znázorněna v příloze závěrečné práce. (viz příloha č. 2, graf č. 1)

V rámci výzkumné studie zaměřené na věk pachatelů majetkové trestné činnosti jsme v průběhu řízeného rozhovoru shromažďovali a v možných případech formou nepřímého pozorování ověřovali podstatné informace, které vypovídají o věkovém průměru respondentů v době první registrované kriminální zkušenosti s vlastním aktivním zapojením.

Tabulka č. 11 - Věk respondenta v době spáchání prvního majetkového deliktu registrovaného policií.

	Skupina 1		Skupina 2		Skupina 3	
méně než 10 let	1	5%	0	0%	0	0%
10 - 13 let	3	15%	1	5%	2	10%
13 - 15 let	8	40%	3	15%	5	25%
15 - 17 let	7	35%	8	40%	8	40%
17 - 20 let	1	5%	5	25%	5	25%
více než 20 let	0	0%	3	15%	0	0%

Vyhodnocení:

V rámci prováděného výzkumu jsme zjistili, že osm respondentů, pro účely naší studie zařazených v první skupině kompletního zkoumaného vzorku, se prvního registrovaného (policií) deliktu majetkového charakteru dopustilo ve věku mezi třináctým a patnáctým rokem života, sedm ve věku mezi rokem patnáctým a sedmnáctým. Dále následují tři respondenti, jejichž kriminální aktivita se dostavila mezi desátým a třináctým rokem, u jednoho již v době před dosažením deseti let, pouze jeden respondent byl starší sedmnácti let, ale nikomu nebylo více než dvacet let. Zjištěné skutečnosti vykazují následující procentuální zastoupení. V období od třinácti do patnácti let se prvního registrovaného deliktu dopustilo - 40%, od patnácti do sedmnácti let - 35%, od desíti do třinácti let - 15%, od sedmnácti do dvaceti let - 5%, a před dovršením desíti let shodně - 5% respondentů z celého zkoumaného vzorku první skupiny.

Provedenou výzkumnou studií jsme dále zjistili, že osm respondentů účelově zařazených ve druhé skupině se prvního

registrovaného deliktu majetkového charakteru dopustilo ve věku mezi patnáctým a sedmnáctým rokem života, pět ve věku mezi rokem sedmnáctým a dvacátým a tři po dovršení dvaceti let věku. Dále následují tři respondenti, jejichž kriminální aktivita se dostavila mezi třináctým a patnáctým rokem, pouze u jednoho v době mezi rokem desátým a třináctým, žádné osobě nebylo méně než deset let. Zjištěné skutečnosti vykazují následující procentuální zastoupení. V období od patnácti do sedmnácti let se prvního registrovaného deliktu dopustilo - 40%, od sedmnácti do dvaceti let - 25%, po dovršení dvaceti let - 15%, od třinácti do patnácti let shodně - 15%, a od desíti do třinácti let - 5% respondentů z celého zkoumaného vzorku druhé skupiny.

Provedeným výzkumem jsme dále zjistili, že osm respondentů zařazených ve třetí skupině se prvního registrovaného deliktu majetkového charakteru dopustilo ve věku mezi patnáctým a sedmnáctým rokem života, pět ve věku mezi rokem třináctým a patnáctým a stejný počet mezi rokem sedmnáctým a dvacátým. Dále následují dva respondenti, jejichž kriminální aktivita se dostavila mezi desátým a třináctým rokem. Výzkumem jsme zjistili, že nikdo z respondentů nebyl mladší desíti a starší dvacíti let. Zjištěné skutečnosti vykazují následující procentuální zastoupení. V období od patnácti do sedmnácti let se prvního registrovaného deliktu dopustilo - 40%, od třinácti do patnácti let - 25%, od sedmnácti do dvaceti let shodně - 25%, a od desíti do třinácti let - 10% respondentů z celého zkoumaného vzorku třetí skupiny.

Zkoumaná problematika je graficky znázorněna v příloze závěrečné práce. (viz příloha č. 2, graf č. 2)

V rámci výzkumné studie zaměřené na formy páchané majetkové trestné činnosti z hlediska počtu pachatelů jsme v průběhu řízeného rozhovoru shromažďovali a metodou nepřímého pozorování ověřovali podstatné informace, které vypovídají o podílu individuální a skupinové kriminální aktivity respondentů.

Tabulka č. 12 - Formy páchané majetkové trestné činnosti z hlediska počtu pachatelů.

	Skupina 1		Skupina 2		Skupina 3	
jednotlivec	2	10%	11	55%	6	30%
skupina (2 - 3 osoby)	12	60%	7	35%	11	55%
skupina (4 a více osob)	6	30%	2	10%	3	15%

Vyhodnocení:

V rámci prováděného výzkumu jsme zjistili, že se pouze dva respondenti, pro účely naší studie zařazení v první skupině kompletního zkoumaného vzorku, dopouští majetkové kriminality individuální formou, bez účasti další osoby. Dále následuje šest respondentů, jejichž kriminální aktivita je realizována ve skupině převyšující počet tří osob. Nejpočetněji je zastoupená forma v rámci skupiny o počtu dvou až tří osob, kterou preferuje dvanáct dotázaných respondentů. Zjištěné skutečnosti vykazují následující procentuální zastoupení. Individuální formu páchaní majetkové trestné činnosti upřednostňuje pouhých - 10%, ve skupině převyšující počet tří osob - 30%, a ve skupině o počtu dvou až tří osob - 60% respondentů z celého zkoumaného vzorku první skupiny.

Provedenou výzkumnou studií jsme dále zjistili, že mírně nadpoloviční většina jedenácti respondentů, účelově zařazených ve druhé skupině, volilo v době své aktivní činnosti formu individuální majetkové kriminality, bez účasti další osoby. Kriminální aktivitu realizovanou ve skupině o počtu od dvou do tří osob preferovalo sedm respondentů a ve skupině převyšující počet tří osob pouze dva dotázaní respondenti. Zjištěné skutečnosti vykazují následující procentuální zastoupení. Individuální formu páchaní majetkové trestné činnosti upřednostňovalo celých - 55%, ve skupině o počtu dvou až tří osob - 35%, a ve skupině převyšující počet tří osob jen - 10% respondentů z celého zkoumaného vzorku druhé skupiny.

Následně provedeným výzkumem jsme dále zjistili, že šest respondentů, zařazených ve třetí skupině, upřednostňuje formu individuální majetkové kriminality, bez účasti další osoby.

Kriminální aktivitu realizovanou ve skupině o počtu od dvou do tří osob preferuje celých jedenáct respondentů, což je nejpočetněji zastoupená forma a ve skupině převyšující počet tří osob pouze využívají tři dotázaní respondenti. Zjištěné skutečnosti vykazují následující procentuální zastoupení. Individuální formu páchaní majetkové trestné činnosti volí - 30%, ve skupině o počtu dvou až tří osob - 55%, a ve skupině převyšující počet tří osob jen - 15% respondentů z celého zkoumaného vzorku třetí skupiny.

Zkoumaná problematika je graficky znázorněna v příloze závěrečné práce. (viz příloha č. 2, graf č. 3)

V rámci výzkumné studie zaměřené na formy páchané majetkové trestné činnosti z hlediska míry její organizovanosti jsme prováděným řízeným rozhovorem shromažďovali a metodou nepřímého pozorování ověřovali podstatné informace, které vypovídají o podílu organizované a neorganizované kriminální aktivity respondentů. Uváděné skutečnosti bylo formou nepřímého pozorování reálně ověřit jen částečně.

Tabulka č. 13 - Forma páchaní majetkové trestné činnosti z hlediska organizovanosti.

	Skupina 1		Skupina 2		Skupina 3	
neorganizovaná	10	50%	16	80%	12	60%
organizovaná	6	30%	4	20%	7	35%
organizovaná s účastí cizích stát.příslušníků	2	10%	0	0%	1	5%
organizovaná s účastí státního úředníka	1	5%	0	0%	0	0%
organizovaná s účastí cizích stát. příslušníků a státního úředníka	1	5%	0	0%	0	0%

Vyhodnocení:

V rámci prováděného výzkumu jsme zjistili, že celá jedna polovina, což představuje deset respondentů, pro účely naší

studie zařazených v první skupině kompletního zkoumaného vzorku, páchá majetkovou trestnou činnost, která nevykazuje prvky organizovanosti. Dále následuje šest dotázaných osob, jejichž kriminální aktivita tyto prvky vykazuje. Další dva respondenti úzce spolupracují s cizími státními příslušníky a forma jejich trestné činnosti vykazuje znaky organizované skupiny. Závažné a znepokojující je naše zjištění v případě dvou posledních respondentů. Metodou řízeného rozhovoru jsme zjistili, že jsou členy organizované skupiny (nezávisle na sobě a každý z respondentů v jiné skupině), jejíž trestná činnost je realizována, v jednom případě s aktivní účastí městského policisty a ve druhém případě s aktivní účastí státního policisty a tří cizích státních příslušníků. Zjištěné skutečnosti vykazují následující procentuální zastoupení. Neorganizovanou formu vykazuje kriminální aktivita - 50%, organizovanou - 30%, organizovanou s účastí cizího státního příslušníka - 10%, organizovanou s účastí státního úředníka - 5%, a organizovanou s účastí cizího státního příslušníka a státního úředníka - 5% respondentů z celého zkoumaného vzorku první skupiny.

Provedenou výzkumnou studií jsme dále zjistili, že se nadpoloviční většina šestnácti respondentů, účelově zařazených ve druhé skupině, v době své aktivní činnosti dopouštěla majetkové kriminality, která nevykazovala prvky organizovanosti. Dále následují čtyři dotázané osoby, jejichž kriminální aktivita tyto prvky částečně vykazovala. Zjištěné skutečnosti vykazují následující procentuální zastoupení. Neorganizovanou formu vykazovala kriminální aktivita - 80%, organizovanou - 20%, a organizovanou s účastí cizího státního příslušníka nebo státního úředníka - 0% respondentů z celého zkoumaného vzorku druhé skupiny.

Následně provedeným výzkumem jsme zjistili, že opět nadpoloviční většina dvanácti respondentů zařazených ve třetí skupině, páchá majetkovou kriminalitu, která nevykazuje prvky organizovanosti. Dále následuje sedm dotázaných osob, jejichž kriminální aktivita tyto prvky vykazuje. Jeden a zároveň poslední respondent se na kriminalitě společně podílí s cizími státními příslušníky a forma jejich trestné činnosti vykazuje znaky

organizované skupiny. Zjištěné skutečnosti vykazují následující procentuální zastoupení. Neorganizovanou formu vykazuje kriminální aktivita - 60%, organizovanou - 35%, organizovanou s účastí cizího státního příslušníka - 5%, a organizovanou s účastí státního úředníka - 0% respondentů z celého zkoumaného vzorku třetí skupiny.

Zkoumaná problematika je graficky znázorněna v příloze závěrečné práce. (viz příloha č. 2, graf č. 4)

V rámci výzkumné studie zaměřené na agresivitu pachatelů majetkové trestné činnosti jsme v průběhu řízeného rozhovoru shromažďovali uváděné informace, které vypovídají o možném výskytu agresivních reakcí v chování a jednání respondentů v přímé souvislosti s jejich kriminální aktivitou. Uváděné skutečnosti bylo formou nepřímého pozorování reálně ověřit jen částečně.

Tabulka č.14 - Respondent připouští / nepřipouští možnost fyzické agrese proti osobě, která vytvoří překážku v dokonání trestného činu (např. přistihne, pokusí se zadržet respondenta na místě činu apod.), případně bude mít možnost ovlivnit průběh trestního řízení (např. svědectví apod.)

	Skupina 1		Skupina 2		Skupina 3	
proti policistovi	4	20%	0	0%	1	5%
proti strážnému	6	30%	2	10%	3	15%
proti svědkovi (poškozenému)	9	45%	2	10%	4	20%
proti spolupachateli	15	75%	9	45%	11	55%
nepřipouští	5	25%	11	55%	9	45%

Vyhodnocení:

V rámci prováděného výzkumu jsme zjistili, že celkem patnáct dotázaných osob, pro účely naší studie zařazených v první skupině kompletního zkoumaného vzorku, připustilo možnost fyzické agrese proti spolupachateli, který by svým jednáním měl možnost, ve svých důsledcích negativně ovlivnit průběh trestního řízení.

Stejný důvod, případně hrozba dopadení na místě činu jinou osobou v průběhu samotného kriminálního jednání, devět respondentů uvedlo, jako příčinu možné fyzické agrese proti svědkovi (poškozenému), šest proti strážnému a čtyři proti policistovi. Pouze pět dotázaných osob nepřipustilo možnost fyzické agrese proti jiné osobě v přímé souvislosti s vlastním kriminálním chováním. Zjištěné skutečnosti vykazují následující procentuální zastoupení. Možnost agresivního chování proti spolupachateli připustilo - 75%, proti svědkovi (poškozenému) - 45%, proti strážnému - 30%, proti policistovi - 20%, a proti žádné osobě pouze - 25% respondentů z celého zkoumaného vzorku první skupiny. Výsledky provedené výzkumné studie dokládají, že část respondentů možnost agresivního chování připustilo hned proti několika subjektům najednou.

Provedeným výzkumem jsme dále zjistili, že celkem devět respondentů, účelově zařazených ve druhé skupině, na základě shodných důvodů uvedených pro první skupinu, připustilo možnost fyzické agrese proti spolupachateli, dva proti svědkovi (poškozenému) a rovněž dva proti strážnému. Celkem jedenáct dotázaných osob nepřipustilo možnost fyzické agrese proti jiné osobě v přímé souvislosti s vlastním kriminálním jednáním. Významné je zjištění, že všichni respondenti zařazení ve druhé skupině vyloučili možnost agresivního chování proti policistovi. Zjištěné skutečnosti vykazují následující procentuální zastoupení. Možnost agresivního chování proti spolupachateli připustilo - 45%, proti svědkovi (poškozenému) - 10%, proti strážnému - 10%, proti policistovi - 0%, a proti žádné osobě - 55% respondentů z celého zkoumaného vzorku druhé skupiny. Výsledky provedené výzkumné studie opět dokládají, že část respondentů možnost agresivního jednání připustilo hned proti několika subjektům najednou, ve srovnání s první skupinou však ve výrazně menší míře.

Provedenou výzkumnou studií jsme dále zjistili, že celkem jedenáct respondentů zařazených ve třetí skupině, na základě shodných důvodů uvedených pro první a druhou skupinu, připustilo možnost fyzické agrese proti spolupachateli, čtyři proti svědkovi (poškozenému), tři proti strážnému a jeden proti policistovi.

Pouze necelá polovina devíti dotázaných osob nepřipustila možnost fyzické agrese proti jiné osobě v přímé souvislosti s vlastním kriminálním jednáním. Zjištěné skutečnosti vykazují následující procentuální zastoupení. Možnost agresivního chování proti spolupachateli připustilo - 55%, proti svědkovi (poškozenému) - 20%, proti strážnému - 15%, proti policistovi - 5%, a proti žádné osobě - 45% respondentů z celého zkoumaného vzorku třetí skupiny. Výsledky provedeného výzkumu rovněž dokládají, že část respondentů možnost agresivního jednání připustilo hned proti několika subjektům najednou.

Zkoumaná problematika je graficky znázorněna v příloze závěrečné práce. (viz příloha č. 2, graf č. 5)

7.2. Interpretace na základě analýzy statistických údajů

Po veškerém vyhodnocení materiálů, získaných použitou metodou analytického vyhodnocení statistických údajů jsme získali následující přehled o pachatelích majetkové trestné činnosti.

Tabulka č. 15 - Registrovaná (evidovaná) a objasněná majetková trestná činnost v okrese Liberec.

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
evidovaná	338	2390	3593	4087	5629	5602	4694	5015	4545	4636	4411
objasněná	201	611	850	1061	1051	1073	1021	1078	901	993	781
objas. %	59.5	25.6	23.7	26.0	18.7	19.2	21.8	21.5	19.8	21.4	17.7

Výzkumnou studií provedenou formou analytického vyhodnocení statistických materiálů, jsme podrobně sledovali vývoj registrované majetkové trestné činnosti a úspěšnost její objasněnosti na teritoriu okresu Liberec v letech 1989 - 1999. Na prvním řádku je vyznačen kalendářní rok, na druhém řádku jsou zachyceny údaje o počtu jednotlivých registrovaných skutků majetkového charakteru, na třetím řádku jsou vedeny počty jednotlivých objasněných skutků a na čtvrtém řádku je úspěšnost objasněnosti uvedena

procentuálně. Zkoumaná problematika je graficky znázorněna v příloze závěrečné práce. (viz příloha č. 2, graf č. 6)

Statistické údaje signalizují podstatný zlom ve vývoji majetkové trestné činnosti v období kalendářních let 1989- 1990. Celkový počet registrovaných skutků vykazuje v roce 1990 ve srovnání s rokem 1989 výrazný nárůst o celý sedminásobek. Vzestupná tendence ztelně pokračuje i v následujících letech 1990 - 1993. První nepatrný pokles, respektive ustálení lze pozorovat až v roce 1994, ve kterém činí nárůst registrovaných skutků ve srovnání s rokem 1989 více než šestnáctinásobek. Ustálená forma celkového počtu majetkových deliktů je s menšími výkyvy na obě strany patrná v celém sledovaném období od roku 1993 - 1999.

Další podstatný zlom lze vysledovat v úspěšnosti objasněných skutků majetkové kriminality. Zatím co v roce 1989 činila, v procentech vyjádřená úspěšnost objasněnosti skoro celých 60%, hned v roce následujícím spadla na necelých 26% a mírně klesající tendence je ztelná i v dalších třech letech, kdy se v roce 1993 poprvé dostala pod hranici 20%. V tomto roce došlo k zastavení klesajícího trendu a ustálená forma procentuálně vyjádřené objasněnosti majetkových deliktů je zřetelná v celém sledovaném období kalendářních let 1993 - 1999.

Analytickým vyhodnocením statistických údajů jsme zjistili, že zásadním mezníkem nekontrolovatelného nárůstu majetkové trestné činnosti je období mezi kalendářním rokem 1989 - 1990. Dalším důležitým bodem je kalendářní rok 1994, který představuje zastavení a ustálení negativního vývoje majetkové kriminality.

Tabulka č.16 - Registrované majetkové trestné činy a podíl trestných činů krádeží dle ustanovení § 247 trestního zákona v okrese Liberec.

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
majetková	338	2390	3593	4087	5629	5602	4694	5015	4545	4636	4411
krádeže	298	2164	3412	3824	5374	5404	4515	4796	4345	4362	4136
krádeže %	88.2	90.5	95.0	93.6	95.5	96.5	96.2	95.7	95.6	94.1	93.8

Výzkumnou studií provedenou formou analytického vyhodnocení statistických materiálů, jsme podrobně sledovali podíl registrovaných skutků krádeže dle ustanovení § 247 trestního zákona na celkové majetkové trestné činnosti. Výzkum byl opět proveden v rámci teritoria okresu Liberec v období kalendářních let 1989 - 1999. Na prvním řádku je opět vyznačen kalendářní rok, na druhém řádku jsou zachyceny údaje o počtu jednotlivých registrovaných skutků majetkové kriminality, na třetím řádku počet případů trestného činu krádeže a na čtvrtém řádku je podíl krádeží na celkové majetkové kriminalitě vyjádřen procentuálně. Zkoumaná problematika je graficky znázorněna v příloze závěrečné práce. (viz příloha č. 2, graf č. 7)

Statistické údaje signalizují podstatné zjištění o podílu trestných činů krádeží na celkové registrované kriminalitě majetkového charakteru, který v celém sledovaném období překračuje hranici 90%. Vyjímkou je pouze rok 1989, kdy tato hranice překročena nebyla. Celkový podílový rozdíl zachycený v roce 1989 je ve srovnání se zbývajících částí sledovaného období nepatrný a ze statistického hlediska nevýznamný. Největší podíl trestných činů krádeží vykazuje rok 1994, kdy lze zbývajících část majetkové trestné činnosti procentuálně vyjádřit 3.5%.

V celém sledovaném období kalendářních let 1989 - 1999 se podíl trestných činů krádeží na celkové kriminalitě majetkového charakteru významně nemění.

Tabulka č.17 - Registrovaná celková (včetně majetkové) a majetková trestná činnost v okrese Liberec.

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
celková	483	2912	4299	4931	6613	6467	5796	6132	5905	6151	6248
majetková	338	2390	3593	4087	5629	5602	4694	5015	4545	4636	4411
majetk. %	70.0	82.1	83.6	82.9	85.1	86.6	81.0	81.8	77.0	75.5	70.6

Výzkumnou studií provedenou formou analytického vyhodnocení statistických materiálů, jsme podrobně sledovali podíl registrovaných skutků majetkové trestné činnosti na kriminalitě celkové.

Výzkum byl opět proveden v rámci teritoria okresu Liberec v období kalendářních let 1989 - 1999. Na prvním řádku je opět vyznačen kalendářní rok, na druhém řádku jsou zachyceny údaje o počtu jednotlivých registrovaných skutků celkové kriminality, na třetím řádku počet skutků majetkového charakteru a na čtvrtém řádku je podíl majetkové kriminality na celkové vyjádřen procentuálně. Zkoumaná problematika je graficky znázorněna v příloze závěrečné práce. (viz příloha č. 2, graf č. 8)

Statistické údaje nesignalizují podstatné rozdíly v podílovém zastoupení registrovaných skutků majetkové trestné činnosti na kriminalitě celkové. Jediný znatelný zlom předmětného zastoupení lze vysledovat v období mezi kalendářními roky 1989 - 1990. Podílové zastoupení celkového počtu registrovaných skutků majetkového charakteru na kriminalitě celkové vykazuje v roce 1990 ve srovnání s rokem 1989 procentuálně vyjádřený nárůst o 12%. V dalších letech sledovaného období let 1990 - 1996 je zřetelná ustálená forma zkoumaného podílu s menšími výkyvy na obě strany. V období kalendářních let 1997 - 1999 předmětný podíl částečně klesá a je srovnatelný s rokem 1989.

V celém sledovaném období kalendářních let 1989 - 1999 se podíl majetkových trestných činů na kriminalitě celkové pohybuje okolo hranice tří čtvrtin s menšími výkyvy na obě strany.

Tabulka č. 18 - Registrované škody způsobené celkovou (včetně majetkové) a majetkovou trestnou činností v okrese Liberec (výše škod v mil. Kč).

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
celková	6	31	46	52	59	145	104	94	107	126	186
majetková	5	30	45	50	57	142	97	86	102	117	152

V rámci výzkumné studie provedené formou analytického vyhodnocení statistických materiálů, jsme podrobně sledovali výši způsobených škod, vzniklých v přímé souvislosti s páchanou celkovou a majetkovou trestnou činností na teritoriu okresu Liberec v letech 1989 - 1999. Na prvním řádku je vyznačen příslušný kalendářní rok, na druhém řádku je zachycena výše škod

způsobených celkovou kriminalitou a na třetím řádku výše škod v souvislosti s kriminalitou majetkového charakteru. Celková výše způsobených škod je vyznačena v miliónových hodnotách (československých a od roku 1993 českých) korun. Zkoumaná problematika je graficky znázorněna v příloze závěrečné práce. (viz příloha č. 2, graf č. 9)

Statistické údaje signalizují neustále se zvyšující trend způsobených škod v přímé souvislosti s páchanou celkovou a majetkovou trestnou činností. Zjevný je většinový podíl škod způsobených majetkovou kriminalitou, která téměř koresponduje se škodou celkovou. Celková výše způsobených škod se zvyšuje s rovnoměrnou pravidelností po dobu celého sledovaného období kalendářních let 1989 - 1999. Za výrazně vzestupný, který vybočuje z rámce pravidelnosti, lze považovat rok 1994, kdy následující dva roky nutně vykazují částečný propad způsobených škod. Pro ilustraci uvádíme, že ve srovnání s rokem 1989 se vyčíslené škody způsobené majetkovou kriminalitou v roce 1990 zvýšily šestinásobně, v letech 1991 - 1993 přibližně desetinásobně, zmíněný rok 1994 vykazuje téměř třicetinásobek a v následujících letech 1995 - 1998 lze hovořit o přibližné hranici dvacetinásobného zvýšení se srovnávaným kalendářním rokem 1989. Výše způsobených škod v roce 1999 je srovnatelná s vyčíslenou škodou z roku 1994.

Statistické údaje nemohou objektivně vyjádřit skutečnou zvyšující se křivku škod vyčíslených v souvislosti s majetkovou trestnou činností, jelikož v průběhu sledovaného období došlo k výraznému zvýšení všech cen a hodnota odcizených (poškozených) věcí se rovněž několikanásobně zvýšila. V rámci výzkumné studie byla uvedena skutečnost respektována, přesto lze konstatovat, že růst způsobených škod koresponduje s nárůstem majetkové trestné činnosti ve sledovaném období let 1989 - 1999.

Tabulka č.19 - Podíl dětí, mladistvých a dospělých osob na objasněné majetkové trestné činnosti v okrese Liberec.

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
děti	4	31	77	41	44	50	97	72	87	67	53
mladiství	27	70	256	292	341	336	295	298	260	258	167
dospělí	170	510	517	728	666	687	629	708	554	668	561
děti %	2.0	5.1	9.1	3.9	4.2	4.7	9.5	6.7	9.6	6.7	6.8
mlad. %	13.4	11.5	30.1	27.5	32.4	31.3	28.9	27.6	28.9	26.0	21.4
dosp. %	84.6	83.4	60.8	68.6	63.4	64.0	61.6	65.7	61.5	67.3	71.8

Výzkumnou studií provedenou formou analytického vyhodnocení statistických materiálů, jsme podrobně sledovali podíl dětí, mládeže a dospělých na objasněných případech majetkové trestné činnosti. Výzkum byl opět proveden v rámci teritoria okresu Liberec v období kalendářních let 1989 - 1999. Na prvním řádku je vyznačen kalendářní rok, na dalších řádcích je zachycen podíl trestných činů majetkového charakteru spáchaných dětmi, mládeží a dospělými osobami. Statistické záznamy vzájemný podíl na objasněné majetkové kriminalitě rovněž vykazují formou procentuálního zastoupení. Zkoumaná problematika je graficky znázorněna v příloze závěrečné práce. (viz příloha č. 2, graf č. 10)

Statistické údaje signalizují, že v souladu s rostoucím trendem registrované majetkové kriminality se zvyšuje i počet dětí a mladistvých pachatelů. Počet dětských pachatelů v roce 1989 představuje statisticky nevýznamné zastoupení. Ve dvou následujících letech 1990 - 1991 lze vysledovat podstatné zvýšení a v letech následujících spíše ustálení s mírnou stoupající tendencí účastníků se dětí, která kulminuje v roce 1995. Následující roky posléze vykazují mírný pokles absolutních čísel kriminální aktivity dětských pachatelů. Počet mladistvých delikventů se výrazně zvýšil v roce 1991. Ve srovnání s předchozími roky 1989 - 1990 představuje toto zvýšení trojnásobek mladistvých pachatelů. V následujících letech je zjevná pouze mírná tendence nárůstu účasti této věkové kategorie, která kulminuje v roce 1993 a v období kalendářních let 1994 - 1999 hodnota absolutních

čísel, vyjadřující účast mladistvých pachatelů na objasněné majetkové kriminalitě, mírně klesá.

Závažná je skutečnost zjištěného procentuálního zastoupení dětí a mladistvých pachatelů na celkovém počtu objasněné majetkové trestné činnosti. Podíl dětské kriminální aktivity v průběhu téměř celého sledovaného období kalendářních let 1989 - 1999 převyšuje procenty vyjádřenou hranici 5%. V roce 1991, 1995 a 1997 činil podíl dětské kriminality objasněných trestných činů majetkového charakteru téměř 10%. Podíl mládeže se na celkovém počtu objasněných případů majetkové kriminality v období kalendářních let 1991 - 1999 blíží a v letech 1991, 1993 a 1994 dokonce překračuje procentuálně vyjádřenou hranici 30%.

Znepokojující je zvláště zjištění, že kriminální aktivita dětí a mladistvých pachatelů, pro účely výzkumu zařazených do jedné skupiny, v průběhu sledovaného období představuje procentuální podíl, který se v letech 1991, 1995 a 1997 téměř blíží hranici 40% celkového počtu objasněných deliktů majetkového charakteru. V celém sledovaném období kalendářních let 1989 - 1999 vykazuje podíl dětí a mladistvých pachatelů na celkovém počtu objasněných majetkových trestných činů znepokojující a alarmující výsledky zjištění.

Tabulka č. 20 - Průměrný věk vyšetřovaných dětí, mladistvých, dospělých a všech osob pro majetkovou trestnou činnost v okrese Liberec.

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
děti	14.5	13.5	13.5	13.2	12.9	12.7	12.8	12.5	12.1	11.9	12.1
mladiství	17.0	16.8	16.9	16.8	16.8	16.8	16.8	16.8	16.7	16.7	16.7
dospělí	28.8	28.0	28.1	28.0	27.9	27.9	27.8	27.9	27.8	27.7	27.6
celkem	25.4	25.1	25.2	25.1	25.1	25.2	25.1	25.1	25.2	25.1	24.9

Výzkumnou studií provedenou formou analytického vyhodnocení statistických materiálů, jsme podrobně zkoumali průměrný věk dětí, mládeže a dospělých pachatelů na objasněných případech majetkové trestné činnosti. Výzkum byl opět proveden v rámci

teritoria okresu Liberec v období kalendářních let 1989 - 1999. Na prvním řádku je vyznačen kalendářní rok, na dalších řádcích je zachycen průměrný věk dětí, mladistvých a dospělých pachatelů trestných činů majetkového charakteru. Poslední řádek vykazuje průměrný věk pachatelů všech tří zkoumaných skupin, pro účely naší studie seřazených do jednoho celku. Zkoumaná problematika je graficky znázorněna v příloze závěrečné práce. (viz příloha č. 2, graf č. 11)

Statistické údaje signalizují, že průměrný věk pachatelů objasněné majetkové trestné činnosti se v průběhu celého sledovaného období neustále mírně snižuje. Nejvýraznější rozdíl je patrný u skupiny dětských pachatelů, který se v průběhu posledních deseti let snížil z původních 14.5 roku na současných 12.1 roku, což činí pokles o téměř 2.5 roku. Další výrazný rozdíl vykazuje skupina dospělých pachatelů, u které se průměrný věk snížil z původních 28.8 v roce 1989 na současných 27.6 v roce 1999, což činí rozdíl o více než jeden rok. Nejméně patrný rozdíl je u skupiny mladistvých, který je však velkou mírou zapříčiněn tím, že tato kategorie má pevně ohraničenou dolní i horní hranici, od patnácti do osmnácti let. Uvedená skutečnost značně zkresluje zjištěné výsledky, ale i zde je patrný pokles z původních 17.0 roku na současných 16.7 roku. V rámci všech tří skupin činí pokles 0.5 roku, z původních 25.4 v roce 1989 na současných 24.9 v roce 1999.

V celém sledovaném období kalendářních let 1989 - 1999 vykazuje průměrný věk dětí, mladistvých a dospělých pachatelů klesající tendenci. Zjištěná skutečnost, že každý pachatel objasněného majetkového deliktu byl, ve srovnání s rokem 1989, v roce 1999 v průměru o půl roku mladší je znepokojující. Alarmující jsou výsledky nejmladší zkoumané generace, kde se rozdíl uplynulých deseti let projevil snížením v průměru o téměř dva a půl roku u každého dětského pachatele majetkové trestné činnosti.

Tabulka č. 21 - Podíl objasněné majetkové trestné činnosti spáchané ve skupině pachatelů a jednou osobou v okrese Liberec.

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
jednotl.	148	310	437	501	513	540	473	526	428	540	329
skupina	53	301	413	560	538	533	548	552	473	453	452
skup. %	26.4	49.3	48.6	52.8	51.2	49.7	53.7	51.2	52.5	45.6	57.9

Výzkumnou studií provedenou formou analytického vyhodnocení statistických materiálů, jsme podrobně sledovali podíl kriminální aktivity jednotlivců a pachatelů v rámci skupiny na objasněných případech majetkové trestné činnosti. Výzkum byl opět proveden v rámci teritoria okresu Liberec v období kalendářních let 1989 - 1999. Na prvním řádku je vyznačen kalendářní rok, na dalších řádcích je zachycen podíl trestných činů majetkového charakteru spáchaných ve skupině pachatelů a jednotlivci. Statistické záznamy podíl kriminální aktivity v rámci skupiny na objasněné trestné činnosti majetkového charakteru rovněž vyjadřují formou procentuálního zastoupení. Zkoumaná problematika je graficky znázorněna v příloze závěrečné práce. (viz příloha č. 2, graf č. 12)

Statistické údaje signalizují, že v souladu s rostoucím trendem registrované majetkové kriminality se zvyšuje počet jednotlivých pachatelů i skupin páchajících delikty majetkového charakteru. Významné je naše zjištění procentuálního zastoupení zkoumané problematiky. Toto dokládá, že v roce 1989 byla kriminální aktivita v rámci skupiny registrována u jedné čtvrtiny všech objasněných skutků majetkové kriminality. Hned v následujícím roce 1990 je shodná aktivita registrována u jedné poloviny všech objasněných případů. V dalších letech se již uvedený podíl významně nemění a je zachována forma jedné poloviny ve skupině spáchaných skutků v průběhu celého zkoumaného období kalendářních let 1990 - 1998. Další významný vzrůst sledované aktivity lze vypožorovat v roce 1999, kdy se blíží téměř hranici dvou třetin.

Zjištěné výsledky, které dokládají výskyt kriminální aktivity pachatelů v rámci skupiny ve sledovaném období kalendářních let 1989 - 1999 v celkovém počtu objasněných trestných činů majetkového charakteru jsou značně znepokojující.

Tabulka č.22 - Registrované trestné činy útoku na veřejného činitele (fyzické napadení policisty) dle ustanovení §§ 155,156 trestního zákona v okrese Liberec.

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
§ 155,156	12	24	25	29	21	22	25	26	26	18	22

Výzkumnou studií provedenou formou analytického vyhodnocení statistických materiálů, jsme podrobně sledovali počet pachatelů útoku na veřejného činitele dle ustanovení §§ 155,156 trestního zákona (fyzického napadení policisty). Výzkum byl opět proveden v rámci teritoria okresu Liberec v období kalendářních let 1989 - 1999. Na prvním řádku je vyznačen kalendářní rok a na druhém je zachycen počet jednotlivých spáchaných skutků. V rámci uvedené studie nebylo možné oddělit pachatele majetkové trestné činnosti od pachatelů ostatních deliktů. Zkoumaná problematika je graficky znázorněna v příloze závěrečné práce. (viz příloha č.2, graf č.13)

Statistické údaje vykazují dvojnásobek nárůstu sledovaných trestných činů v roce 1990 ve srovnání s rokem 1989. V dalších letech 1991 - 1999 zkoumaného období se počet skutků ustálil a nenaznačuje další výrazný nárůst. Přestože předmětná trestná činnost nevykazuje stoupající trend je dvojnásobné zvýšení počtu spáchaných skutků v období let 1989 - 1990 znepokojující.

7.3. Interpretace na základě analýzy spisových materiálů

Analytickým vyhodnocením spisových materiálů dokumentujících majetkovou kriminalitu v uplynulých dvou letech 1997 - 1999 v okrese Liberec, jsme zjistili následující informace o zvyšujícím se množství prvků agresivních reakcí v chování pachatelů majetkové trestné činnosti. Zjištěné skutečnosti jsme použili pouze formou podpůrné metody výzkumné části naší závěrečné práce.

Jako příklady, které nám přiblíží prvky agresivního chování a jednání pachatelů majetkových deliktů, uvádíme šest vybraných, pro společnost výrazně nebezpečných případů, které byly spáchány v letech 1997 - 1999 na územním celku okresu Liberec.

Začátkem měsíce září roku 1998 v ranních hodinách se třiačtyřicetiletý, dvakrát soudně trestaný muž z okresu Liberec vloupal, po předchozím rozbití skleněné výplně okna v přízemí, do objektu restaurace v Hrádku nad Nisou (okres Liberec), s úmyslem odcizit alkoholické nápoje a cigarety. Jelikož byl napadený objekt vybaven skrytým nástrahovým systémem, neprodleně se na místo dostavila dvoučlenná hlídka policie z místního obvodního oddělení, z důvodu prověrky signalizovaného narušení. Při prováděné prohlídce vnitřních prostor restaurace byl jeden z příslušníků policie napaden pachatelem, který pomocí železné tyče policistu pětikrát silně udeřil do hlavy, čímž mu způsobil těžkou újmu na zdraví s trvalým poškozením mozku. Druhý příslušník policie použil, v souladu se zákonem, proti pachateli služební zbraň a jedním výstřelem jej zasáhl do levé nohy. Pachateli se podařilo z místa uprchnout, ale po několika dnech byl v místě svého bydliště zadržen pracovníky kriminální policie.

Začátkem měsíce prosince roku 1999 v odpoledních hodinách se sedmnáctiletý, dosud netrestaný mladík z okresu Liberec v obci Paceřice (okres Liberec) vloupal do osobního motorového vozidla tovární značky Škoda 120 L, s úmyslem toto odcizit. Uvedené jednání zaregistrovala náhodná svědkyně a pokusila se pachateli v krádeži zabránit. Po její marné výzvě došlo mezi oběma

k fyzickému zápasu, při kterém pachatel čtyřicetiletou ženu několikrát silně udeřil zařatou pěstí do hlavy a obličeje, čímž jí způsobil lehkou újmu na zdraví, bez trvalých následků. Poté vytáhl z kapsy bundy vystřelovací nůž, který poškozené přiložil na krk a vyhrožoval jí zabitím. Pachatel následně krádež vozidla dokončil a z místa odjel ve směru na Liberec. V centru města Liberce byl policejními hlídkami několikrát marně vyzván k zastavení vozidla. Na tyto výzvy nereagoval, ve velké rychlosti úmyslně najížděl na další zakročující policisty a svou bezohlednou jízdou ohrožoval na životě nejen je, ale i další nezúčastněné osoby. Po několika minutách nebezpečné jízdy pachatel s vozidlem havaroval a byl příslušníky policie zadržen.

Začátkem měsíce října roku 1998 ve večerních hodinách devatenáctiletý, dosud netrestaný muž z okresu Liberec v obci Hlavičice (okres Liberec) odcizil osobní motorové vozidlo tovární značky VAZ 2101. Krátce po uvedeném činu odcizené vozidlo řídil v obci Dlouhý Most (okres Liberec), kde byl policejní hlídkou vyzván k zastavení. Na uvedenou výzvu nereagoval, ve velké rychlosti se úmyslně pokusil zakročující policisty srazit, čímž je bezprostředně ohrozil na životě. Pachatel pokračoval ve své bezohledné jízdě až do obce Šimonovice (okres Liberec), kde byl další policejní hlídkou opětovně vyzván k zastavení vozidla. Ani na tuto výzvu nereagoval a opět se ve velké rychlosti pokusil zakročující policisty srazit. Pachatel následně nezvládl řízení, dostal se do protisměru, narazil do stojícího služebního vozidla policie a bezprostředně nato byl v odcizeném vozidle zadržen příslušníky policie.

V polovině měsíce července roku 1998 v nočních hodinách se dvacetiletý, jednou soudně trestaný muž z okresu Liberec v okrajové části města Liberce vloupal do osobního motorového vozidla tovární značky Lada Niva, s úmyslem toto odcizit. Uvedené jednání zaregistroval hlídkující policista, pokusil se krádeži zabránit a uvedenou osobu zadržet. Pachateli se přesto podařilo automobil nastartovat a při odjezdu z místa činu zakročujícího policistu přední částí vozidla úmyslně srazil na vozovku, čímž mu

způsobil lehkou újmu na zdraví, bez trvalých následků. Policista následně, v souladu se zákonem, použil služební zbraň, vystřelil na spodní část vozidla, čímž pachatele zasáhl do lýtka levé nohy. Vzhledem ke způsobenému zranění pachatel s odcizeným vozidlem havaroval, ale z místa nehody se mu podařilo uprchnout. Po několika minutách byl však zadržen dalšími příslušníky policie nedaleko místa činu.

Koncem měsíce února roku 1998 v dopoledních hodinách se dva neznámí pachatelé, ve věku kolem pětadvaceti let, na parkovišti v centru města Liberce vloupali do osobního motorového vozidla tovární značky VW Golf, s úmyslem toto odcizit. Uvedené jednání zaregistroval triiapadesátiletý majitel napadeného vozidla a sám se pokusil krádeži zabránit. Vlastním tělem zablokoval nastartovanému vozidlu jedinou možnou výjezdovou cestu z parkoviště. Pachatelé se však přesto rozjeli ve směru k výjezdu a bez ohledu na stojící osobu uvedený prostor projeli značnou rychlostí, čímž majitele vozidla bezprostředně ohrozili na životě a svým agresivním jednáním jej přinutili před rozjetým vozidlem uskočit do strany. V rámci rozsáhlé pátrací akce policie bylo odcizené vozidlo následující den nalezeno v okrajové části města Liberce, ale ani několikaměsíční pátrání pracovníků kriminální policie nepřineslo dopadení pachatelů předmětné trestné činnosti.

V polovině měsíce května roku 1997 v nočních hodinách se dvacetiletý, jednou soudně trestaný a dvaatřicetiletý, třikrát soudně trestaný muž, oba z okresu Liberec vloupali, po předchozím rozbití skleněné výplně okna v přízemí, do rodinného domku v obci Vápno (okres Liberec), s úmyslem odcizit zde peníze a jiné nalezené cennosti. Pachatelé předpokládali, že domek je v době vloupání prázdný, neobydlen jinou osobou. Na místě činu však zastihli spící sedmdesátiletou ženu, mezi níž a mladším mužem došlo po jejím probuzení k fyzickému zápasu. Mladší pachatel polštářem zakryl poškozené hlavu, čímž jí znemožnil dýchat a úmyslně ji udusil. Starší muž celý průběh zápasu sledoval až do doby usmrcení poškozené. Následně oba pachatelé místo činu opustili, aniž by něco odcizili. V rámci rozsáhlé pátrací akce,

do které bylo aktivně zapojeno více než padesát policistů se po šestnácti měsících intenzivní a náročné práce podařilo oba pachatele hrůzného činu dopadnout a zadržet.

Podpůrnou metodou analytického vyhodnocení spisových materiálů, dokumentujících majetkovou trestnou činnost v okrese Liberec v letech 1997 - 1999 jsme zjistili, že chování a jednání pachatelů uvedených deliktů obsahuje v určitých vyhocených a nečekaných situacích celou řadu agresivních prvků. Tyto reakce jsou výlučně spojeny s obavou z odhalení a dopadení. Šest vybraných případů zřetelně signalizuje, že v podmínkách strachu i pachatelé majetkové kriminality reagují agresivně a výsledkem těchto reakcí je pro společnost jev značně nebezpečný. Zejména poslední uvedený případ dokazuje nebezpečnost a ve svém dopadu závažnost těchto agresivně laděných reakcí, jenž pramení ze situací, které pachatelé majetkové trestné činnosti neočekávají, a na které nejsou dostatečně připraveni.

7.4. Vyhodnocení výzkumné studie a stanovených hypotéz

Hypotéza č. 1

Domníváme se, že nárůst majetkové trestné činnosti je úzce spojen se změnou režimu ve společnosti.

Provedenou metodou řízeného rozhovoru jsme zjistili výrazný rozdíl v hodnotové orientaci zkoumaného vzorku mezi skupinou pachatelů majetkové kriminality, kteří trestnou činnost začali páchat až po roce 1989 a skupinou pachatelů, jejichž kriminální aktivita vyhasla již před uvedeným datem. Pachatelé, kteří se prvních deliktů dopustili až v době po roce 1989 preferují materiální hodnoty jako jsou peníze a majetek. Za důležité považují postavení ve společnosti, což v současné době tržní ekonomiky nepřímo koresponduje s materiálními hodnotami. Výrazně nižší důležitost připisují hodnotám, jako jsou rodina, láska, přátelství, zaměstnání a vzdělání. Pachatelé, kteří se majetkové

trestné činnosti dopouštěli do roku 1989, v době své kriminální aktivity preferovali více nemateriální hodnoty, především rodinu, lásku a přátelství. Hodnota peněz a majetku byla samozřejmě těmito osobami rovněž vysoce ceněna, ale minimální důležitost připisovali důležitosti postavení ve společnosti. Pachatelé, pro které změna režimu ve společnosti neznamenal konec ani začátek kriminální aktivity již rovněž upřednostňují hodnoty materiální před ostatními, ale ve srovnání se skupinou pachatelů kriminálně aktivních po roce 1989, již ne tak výrazně.

Provedenou analýzou statistických materiálů jsme ve všech dostupných ukazatelích zjistili výrazný nárůst majetkové trestné činnosti v prvním roce po listopadových událostech v roce 1989. Další nárůst je patrný ještě v dalších třech letech po sobě, ale v žádném případě již tak výrazným způsobem. Následující roky přinesly ustálení a to dokonce s mírným poklesem počtu evidovaných deliktů majetkového charakteru.

Zvolenými metodami naší výzkumné studie jsme potvrdili úzkou spojitost mezi výrazným nárůstem majetkové trestné činnosti v letech 1990 - 1999 a společenskými změnami v České republice v roce 1989.

Hypotéza č. 2

Předpokládáme, že věková hranice pachatelů majetkové trestné činnosti se po roce 1989 neustále snižuje.

Provedenou metodou řízeného rozhovoru jsme u zkoumaného vzorku zjistili výrazný věkový rozdíl v době spáchání prvního majetkového deliktu mezi skupinou pachatelů, kteří trestnou činnost začali páchat až po listopadových událostech v roce 1989 a skupinou pachatelů, jejichž kriminální aktivita vyhasla v době před uvedenými událostmi. Pachatelé, kteří začali majetkovou trestnou činnost páchat až v době po roce 1989 se ve většině případech prvního deliktu dopustili mezi třináctým a sedmnáctým rokem života. Pachatelé, kteří byli kriminálně aktivní do roku 1989 se prvního deliktu majetkového charakteru nejčastěji dopouštěli ve věku od patnácti do dvaceti let. Pachatelé, pro

které změna režimu ve společnosti neznamenal začátek ani konec kriminální aktivity se svého prvního deliktu dopustili ve věku mezi patnáctým a sedmnáctým rokem života.

Provedenou analýzou statistických materiálů jsme ve všech ukazatelích zjistili výrazný podílový nárůst účasti dětí a mladistvých na celkové majetkové trestné činnosti v letech po listopadových událostech v roce 1989. Dále jsme zjistili, že průměrný věk pachatelů majetkové kriminality se v období od roku 1989 do roku 1999 pravidelně snižuje, kdy nejvýraznější snížení vykazuje především spodní hranice věku.

Zvolenými metodami naší výzkumné studie jsme potvrdili neustále klesající věkovou hranici pachatelů majetkové trestné činnosti v České republice po roce 1989.

Hypotéza č. 3

Domníváme se, že formy a metody majetkové trestné činnosti se mění.

Provedenou metodou řízeného rozhovoru jsme u zkoumaného vzorku opět zjistili výrazný rozdíl v početním složení přímo zúčastněných osob v době delikventního jednání mezi skupinou pachatelů majetkové kriminality, kteří trestnou činnost začali páchat až po roce 1989 a skupinou pachatelů, jejichž kriminální aktivita vyhasla již před uvedeným rokem. Pachatelé, kteří se prvních deliktů dopustili až v době po roce 1989 převážně preferují způsob provedení ve skupině dvou až tří osob, ale i ve skupině s větším počtem pachatelů. Páchaná kriminalita v mnoha případech vykazuje prvky organizovanosti. V mizivém počtu se trestné činnosti dopuštějí individuálně bez účasti další osoby. Pachatelé, kteří byli kriminálně aktivní do roku 1989, ve většině případech trestnou činnost páchali samostatně, méně v menší skupině a ve vyjimečných případech ve skupině převyšující počet tří osob. Kriminalita těchto osob prakticky nevykazovala žádné prvky organizovanosti. Pachatelé, pro které změna režimu ve společnosti neznamenal konec ani začátek kriminální aktivity již rovněž upřednostňují skupinové formy páchaní majetkové trestné

činnosti, ale ve srovnání se skupinou pachatelů kriminálně aktivních až po roce 1989 není individuální způsob páchaní tak vyjimečný.

Provedenou analýzou statistických materiálů jsme ze všech zkoumaných ukazatelů zjistili výrazný podílový rozdíl srovnáním roku 1989 a období po listopadových událostech v letech 1990 - 1999 mezi individuální a skupinově páchanou majetkovou trestnou činností. Nejvýraznější rozdíl vykazuje porovnání roku 1989 a 1999. V roce 1989 nebyl podíl skupin na majetkové kriminalitě ani třetinový, v roce 1999 zastoupení skupin výrazně převyšuje individuální formu.

Naší zvolenou výzkumnou studií jsme ve sledovaných ukazatelích organizovanosti a podílového zastoupení jednotlivců a skupin na majetkové kriminalitě, potvrdili změnu forem a metod páchané majetkové trestné činnosti v České republice po roce 1989.

Hypotéza č. 4

Předpokládáme, že se zvyšuje počet agresivních reakcí v chování pachatelů majetkové trestné činnosti.

Provedenou metodou řízeného rozhovoru jsme u zkoumaného vzorku opět zjistili výrazně rozdílné skutečnosti vypovídající o agresivních reakcích mezi skupinou pachatelů majetkové kriminality, kteří se první trestné činnosti dopustili až po roce 1989 a skupinou pachatelů, jejichž kriminální aktivita vyhasla již před uvedeným rokem. Pachatelé, kteří se prvních deliktů dopustili až v době po roce 1989 ve většině případech připouští možnost vlastní agresivní reakce proti jiným subjektům, pouze čtvrtina respondentů tuto možnost nepřipouští. Pachatelé, kteří se majetkové trestné činnosti dopouštěli do roku 1989, v době své kriminální aktivity ve většině případech nepřipouštěli možnost vlastního agresivního chování a jednání proti jiné osobě, s výjimkou spolupachatele. Pouze desetina respondentů připustila možnost agresivní reakce proti jinému subjektu. Pachatelé, pro které změna režimu ve společnosti neznamenal konec ani začátek kriminální aktivity se spíše blíží skupině pachatelů aktivních do

roku 1998, ale jejich agresivní reakce lze předpokládat častěji.

Provedenou analýzu statistických materiálů jsme zaměřili na počet evidovaných skutků fyzického napadení příslušníka policie. V dostupných ukazatelích jsme zjistili výrazný nárůst uvedené reakce pachatelů v roce 1990, tedy v prvním roce po listopadových událostech. Uvedený nárůst je v roce 1990, ve srovnání s rokem 1989, dvojnásobný. Další nárůst již patrný není a následující období v letech 1990 - 1999 přineslo ustálení sledované problematiky a to dokonce s nepatrným poklesem počtu evidovaných případů.

Podpůrně provedenou analýzou spisových materiálů jsme částečně potvrdili skutečnost, pro okolí značně nebezpečné agresivní reakce pachatelů majetkové trestné činnosti, v případech jejich pocitu nejistoty a strachu z dopadení.

Zvolenými metodami naší výzkumné studie jsme pouze z části potvrdili zvyšující se procento agresivních prvků v chování a jednání pachatelů majetkové trestné činnosti v České republice po roce 1989.

Provedenou výzkumnou studií formou analytického vyhodnocení statistických údajů a podpůrně spisových materiálů, včetně metody řízeného rozhovoru se vzorkem šedesáti osob, jsme mimo stanovené hypotézy zjistili další podstatné skutečnosti o pachatelích majetkové trestné činnosti a o majetkové kriminalitě samotné.

Provedeným vyhodnocením statistických materiálů jsme zjistili výrazný rozdíl v počtu objasněných skutků majetkového charakteru. Zatímco v roce 1989 se úspěšnost objasněných případů pohybovala těsně pod dvoutřetinovou hranicí v roce následujícím klesla na hranici jedné čtvrtiny. V dalších uplynulých letech 1991 - 1999 klesla dokonce pod hranici jedné pětiny, kde se ustálila a zatím se jí nedaří zvýšit. Dále jsme zjistili, že nejpočetněji zastoupeným trestným činem majetkového charakteru je krádež dle ustanovení § 247 trestního zákona. Ostatní majetkové delikty dosahují pouze hranice jedné dvacetiny celkového počtu evidované majetkové trestné činnosti. Dalším porovnáním statistických materiálů jsme zjistili, že majetková kriminalita tvoří převážnou část kriminality celkové. Delikty, které nevykazují znaky majetkového charakteru se pohybují pod hranicí jedné pětiny celkové evidované trestné činnosti. Na základě uvedené skutečnos-

mohly být využitelné při prevenci, eliminaci a represí proti činnosti jednotlivých pachatelů majetkové kriminality. Při pedagogické činnosti při výchově nastupující mladé generace by měly být včas vytypovány osoby, u nichž lze předpokládat projev negativních sympatií a sklonů k protiprávnímu jednání a odmítajících postojů při respektování stanovených norem společnosti. Prioritou všech pedagogických pracovníků by měl být profesionální přístup k jedincům, potencionálním pachatelům majetkové trestné činnosti se snahou o pozitivní změnu jejich hodnotové orientace.

8. ZÁVĚR

Prostřednictvím závěrečné bakalářské práce jsme měli možnost hlouběji proniknout do problematiky majetkové kriminality, blíže poznat charakteristiku a chování pachatelů předmětné trestné činnosti. Zaměřili jsme se především na otázky spojené se zachycením příčin, druhů a forem páchané kriminality majetkového charakteru v České republice po roce 1989, který sebou přinesl zásadní společenské, ekonomické a politické změny. V teoretické části jsme rozkryli nové poznatky a zjištění kriminologie, jenž se po právu zařadila mezi moderní vědecké disciplíny. Dále jsme podrobně pronikli do problematiky majetkové trestné činnosti, vysvětlili jsme její pojem, fenomenologii a hlavní příčiny vzniku. Neopomněli jsme nastínit stávající a hledat další vhodné prostředky v preventivní činnosti státních orgánů, ale i samotných občanů. Postupně jsme rozebrali problematiku majetkové kriminality páchanou zástupci mladé nastupující generace. Podrobně jsme se rovněž zabývali negativním vývojem majetkové trestné činnosti v souvislosti se zvyšující se aktivitou organizovaných skupin.

Provedenou výzkumnou studií formou řízeného rozhovoru s využitím nepřímého pozorování vzorku šedesáti osob, pachatelů majetkové kriminality z okresu Liberec, dále metodou analytického vyhodnocení statistických a spisových materiálů dokumentujících majetkovou trestnou činnost na územním celku okresu Liberec v letech 1989 - 1999 jsme postupně hledali přesné a podrobné informace o dané problematice. Výzkumná část nám pomohla potvrdit všechny námi stanovené hypotézy. Jelikož však byl samotný výzkum proveden na malém vzorku respondentů a omezené části územního celku, nelze zjištěnými výsledky a informacemi charakterizovat celou kriminální populaci v České republice. Naproti tomu předpokládáme, že zjištěné skutečnosti nemohou být výrazně odlišné.

Samotný výzkum ukázal, že výrazný nárůst majetkové kriminality po roce 1989 je úzce spojen se změnou režimu ve společnosti. Dále výzkum nastínil negativní a pro společnost nepřijatelný

vývoj uvedené problematiky v souvislosti s klesajícím trendem věkové hranice pachatelů majetkové trestné činnosti. Výzkumná studie rovněž ukázala, že se na jedné straně zvyšuje počet jednotlivých skutků spáchaných ve skupině pachatelů, v mnoha případech se znatelnými prvky propracované organizovanosti a na straně druhé klesá individuální kriminální aktivita jednotlivců. Dále jsme v chování a jednání pachatelů majetkové kriminality vypožorovali časté prvky agresivních reakcí v podmínkách nejistoty a strachu z dopadení. V neposlední řadě výzkumná studie potvrdila výrazně vysoký podíl majetkové trestné činnosti na kriminalitě celkové. Analytickým vyhodnocením naší výzkumné studie byl nepochybně potvrzen nepříznivý vývoj majetkové trestné činnosti v České republice po roce 1989 s výrazně negativním dopadem na celou společnost.

Vzhledem k uvedeným skutečnostem, není-li nám budoucnost naší země lhostejná, je bezpodmínečně nutné vytvořit účinné a pevné překážky, které nebezpečí dalšího negativního vývoje majetkové kriminality včas zastaví. Prvořadým úkolem celé společnosti, včetně představitelů státní moci se musí stát postupná likvidace všech příčin vzniku nejen majetkové kriminality. V souvislosti s připravovaným začleněním České republiky do společenství Evropské unie je problematika kriminality na našem území členskými státy západní Evropy pozorně sledována a bohužel se často stává terčem jejich kritiky. Vláda České republiky v posledních letech věnuje této problematice po právu zvýšenou a zaslouženou pozornost. Již v roce 1993 byl usnesením vlády ustanoven Republikový výbor pro prevenci kriminality s aktivní účastí státních úředníků z resortu Ministerstva vnitra, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva obrany, Ministerstva financí a Meziresortní protidrogové komise. Ustanovený republikový výbor nese odpovědnost vlády České republiky za metodickou a koncepční podporu městům s vysokou mírou kriminality, kam samozřejmě patří především kriminalita majetkového charakteru. V boji s fenoménem současného vývoje, kterým majetková kriminalita bezesporu je, hraje nezastupitelnou a prioritní úlohu především policie. Z tohoto důvodu

byla v letech 1995 - 1999 posilována na úseku předmětné problematiky, především po stránce personální, materiální, ale i vzdělávací. Nelze si přát nic jiného, než že se doposud přijatá opatření neminou účinkem a se zapojením nevládních organizací, ale i jednotlivých občanů celé společnosti se podaří nepříznivý vývoj majetkové trestné činnosti eliminovat.

Na závěr chceme připomenout, že nezvládnutí boje s kriminalitou není pouze problémem společnosti jako celku, ale ve svých důsledcích negativně dopadá na každého jednotlivce. Z provedených empirických výzkumů je zřejmé, že většinu občanů České republiky stav uvedené problematiky znepokojuje, což je nadějným signálem k úspěšnému potlačení aktivit menší části společnosti, kterou kriminální populace představuje. Poslední uplynulé roky naštěstí již ukázaly, že účinný boj s nepříznivým vývojem především majetkové kriminality po roce 1989 není pouze utopickým snem, ale v případě využití všech dostupných prostředků existuje reálná cesta ke zlepšení. Samozřejmě, že nelze předpokládat útlum kriminální aktivity na úroveň srovnatelnou s obdobím před listopadem roku 1989. Je nutné si uvědomit, že politická změna režimu ve společnosti musela zákonitě, vedle celé řady pozitiv, přinést i některé negativní jevy, mezi které lze stav a vývoj kriminality bezpochyby řadit na jedno z prvních míst. Pozitivním přínosem je postupná stabilizace celé společnosti v široké škále oblastí a nastolená cesta, jejímž cílem je zařazení České republiky do společenství Evropské unie. Přejme celé společnosti, aby zvolená cesta vedla správným směrem a cíl se každým dnem přibližoval.

Seznam odkazů na použitou literaturu

- 1) Srovnej Zapletal, J.:Kriminologie. PA ČR, Praha, 1998, str. 9
- 2) Srovnej Zapletal, J.:Kriminologie. PA ČR, Praha, 1998, str. 56
- 3) Srovnej Zapletal, J.:Kriminologie. PA ČR, Praha, 1998, str. 57
- 4) Srovnej Zapletal, J.:Kriminologie. PA ČR, Praha, 1998, str. 58
- 5) Srovnej Netík,K. a spol.:Psychologie v právu. C.H.Beck, Praha, 1997, str. 75
- 6) Srovnej Čírtková, L.: Kriminální psychologie. Eurounion s.r.o. Praha, 1998, str. 56
- 7) Srovnej Čírtková, L. a spol.: Vybrané problémy kriminologie. FMV, Praha, 1991, str. 38
- 8) Srovnej Čírtková, L. a spol.: Vybrané problémy kriminologie. FMV, Praha, 1991, str. 51
- 9) Srovnej Teringel,J.:Majetkové trestné činy. Prospektrum,Praha, 1991, str. 11
- 10) Srovnej Teringel,J.:Majetkové trestné činy. Prospektrum,Praha, 1991, str. 12
- 11) Srovnej Teringel,J.:Majetkové trestné činy. Prospektrum,Praha, 1991, str. 13
- 12) Srovnej Zapletal, J.:Kriminologie. PA ČR, Praha, 1999, str. 73
- 13) Srovnej Zapletal, J.: Kriminologie. PA ČR, Praha, 1999, str. 9
- 14) Srovnej Želásko,P.:Mládež a kriminalita. Kriminalistický sborník č. 11, Praha, 1994, str. 465
- 15) Srovnej Matoušek, O.: Práce s rizikovou mládeží. Portál, Praha, 1996, str. 32
- 16) Srovnej Zapletal, J.: Kriminologie. PA ČR, Praha, 1999, str. 22
- 17) Srovnej Budka, I. a kol.:Organizovaná kriminalita. PA ČR,Praha, 1997, str. 90
- 18) Srovnej Zapletal, J.:Kriminologie. PA ČR, Praha, 1999, str. 136
- 19) Srovnej Musil, J.: Připravit se včas na boj s organizovanou kriminalitou. Čs. kriminalistika, Praha, 1992, str. 97

Seznam použité literatury

- 1) Budka, I. a kol.: Organizovaná kriminalita. PA ČR, Praha, 1997
- 2) Čírtková, L. a spol. : Forenzní psychologie. Support, Praha, 1994
- 3) Čírtková, L.: Kriminální psychologie. Eurounion s.r.o. Praha, 1998
- 4) Čírtková, L. a spol.: Vybrané problémy kriminologie. FMV, Praha, 1991
- 5) Jelínek, J. a spol.: Trestní zákon a trestní řád. Linde, Praha, 1998
- 6) Geist, B.: Sociologický slovník. Victoria publishing, Praha, 1992
- 7) Matoušek, O.: Práce s rizikovou mládeží. Portál, Praha, 1996
- 8) Miňhalová, J. a spol.: Kapitoly ze sociální psychologie. Universita J.E. Purkyně, Ústí nad Labem, 1993
- 9) Musil, J.: Připravit se včas na boj s organizovanou kriminalitou. Čs. kriminalistika, Praha, 1992
- 10) Nakonečný, M. : Encyklopedie obecné psychologie. Academia, Praha, 1997
- 11) Nakonečný, M. : Obecná psychologie. UK, Praha, 1991
- 12) Nakonečný, M.: Základy psychologie osobnosti. M.Press, Praha, 1993
- 13) Netík, K. a spol.: Psychologie v právu. C.H.Beck, Praha, 1997
- 14) Petrusek, M. a kol.: Sociologie, SPN, Praha, 1991
- 15) Říčan, P.: Psychologie osobnosti. Psychodiagnostické a didaktické testy n.p. Bratislava, 1983
- 16) Říčan, P.: Psychologie osobnosti. Orbis, Praha, 1972
- 17) Teringel, J.: Majetkové trestné činy. Prospektrum, Praha, 1991
- 18) Zapletal, J.: Kriminologie. PA ČR, Praha, 1998
- 19) Zapletal, J.: Kriminologie. PA ČR, Praha, 1999
- 20) Želásko, P.: Mládež a kriminalita. Kriminalistický sborník č. 11, Praha, 1994
- 21) Vyšetřovací spis, OVV - 1783/99, Okresní úřad vyšetřování, Liberec, 1999
- 22) Vyšetřovací spis, OVV - 1194/98, Okresní úřad vyšetřování, Liberec, 1998

- 23) Vyšetřovací spis, OVV - 1226/98, Okresní úřad vyšetřování,
Liberec, 1998
- 24) Vyšetřovací spis, OVV - 909/98, Okresní úřad vyšetřování,
Liberec, 1998
- 25) Vyšetřovací spis, OVV - 302/98, Okresní úřad vyšetřování,
Liberec, 1998
- 26) Vyšetřovací spis, KVV - 310/97, Krajský úřad vyšetřování,
Ústí nad Labem, 1997

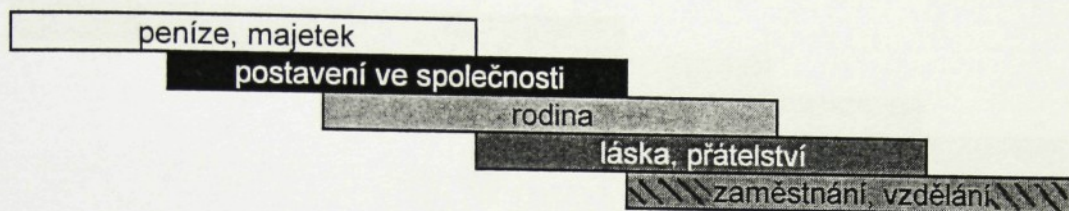
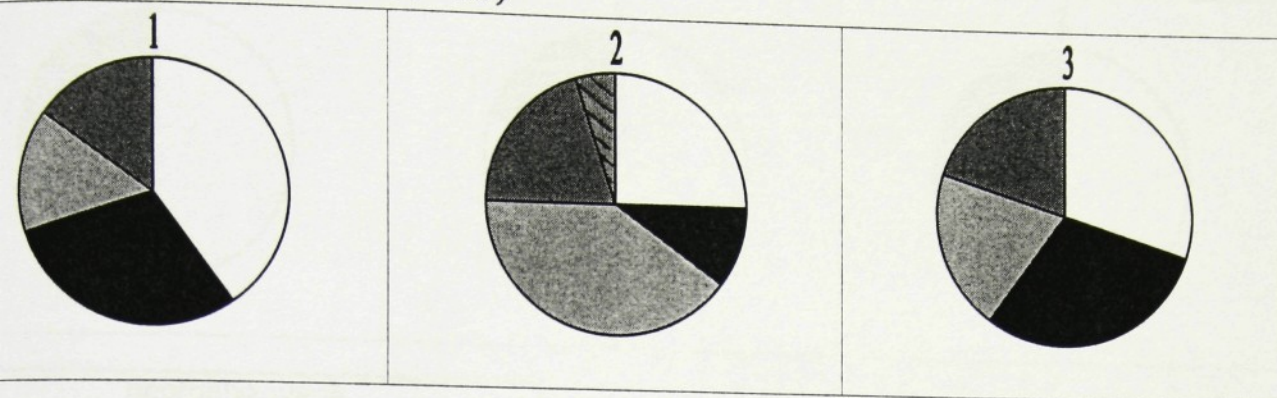
Přílohy

Příloha č. 1 : Orientační osnova základních otázek, použitých při výzkumné metodě řízeného rozhovoru:

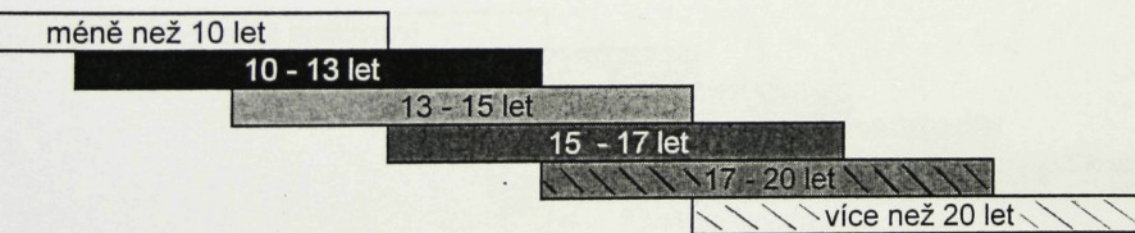
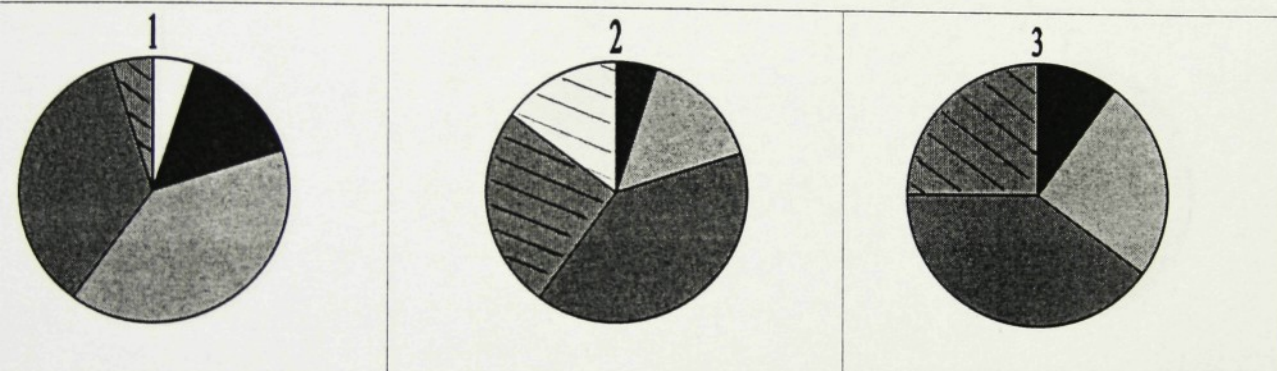
- 1) současný věk respondenta
- 2) dosažené vzdělání respondenta
- 3) stav rodiny v období dětství respondenta
- 4) rodinný stav respondenta v době jeho kriminální aktivity
- 5) zaměstnání respondenta v době jeho kriminální aktivity
- 6) délka nepodmíněného výkonu trestu odnětí svobody respondenta
- 7) Celkový počet soudních trestů respondenta
- 8) hodnotová orientace respondenta.
- 9) věk respondenta v době spáchání prvního majetkového deliktu registrovaného policií.
- 10) formy páchané majetkové trestné činnosti z hlediska počtu pachatelů.
- 11) formy páchané majetkové trestné činnosti z hlediska její organizovanosti.
- 12) možnost fyzické agresivní reakce respondenta proti osobě, která vytvoří překážku v dokonání trestného činu (např. přistihne, pokusí se zadržet respondenta na místě činu apod.), případně bude mít možnost ovlivnit průběh trestního řízení (např. svědectví apod.)

iloha č. 2 : Grafické znázornění tabulek:

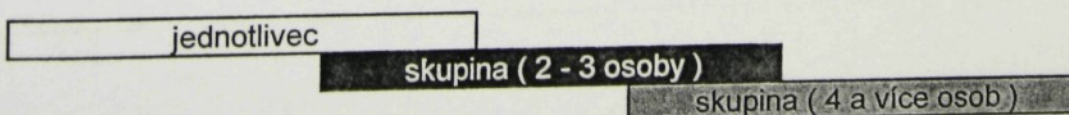
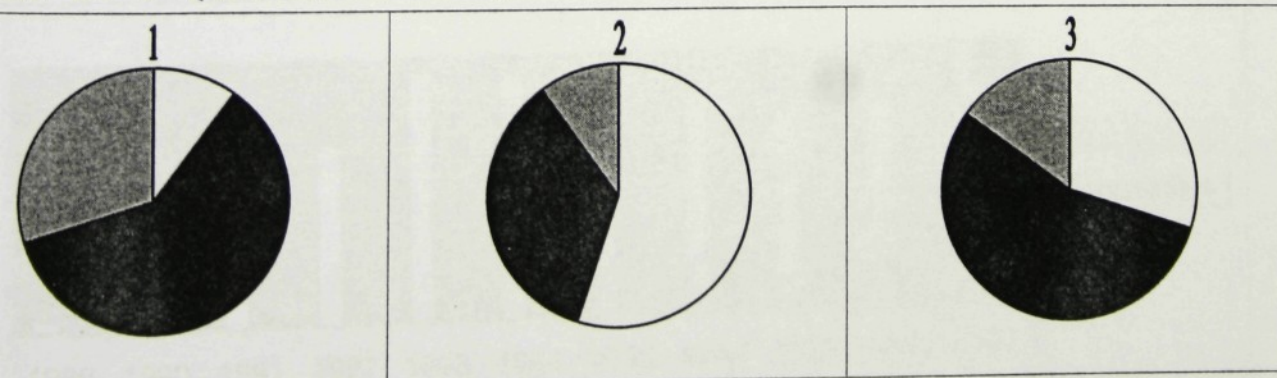
raf č. 1 (tabulka č. 10)

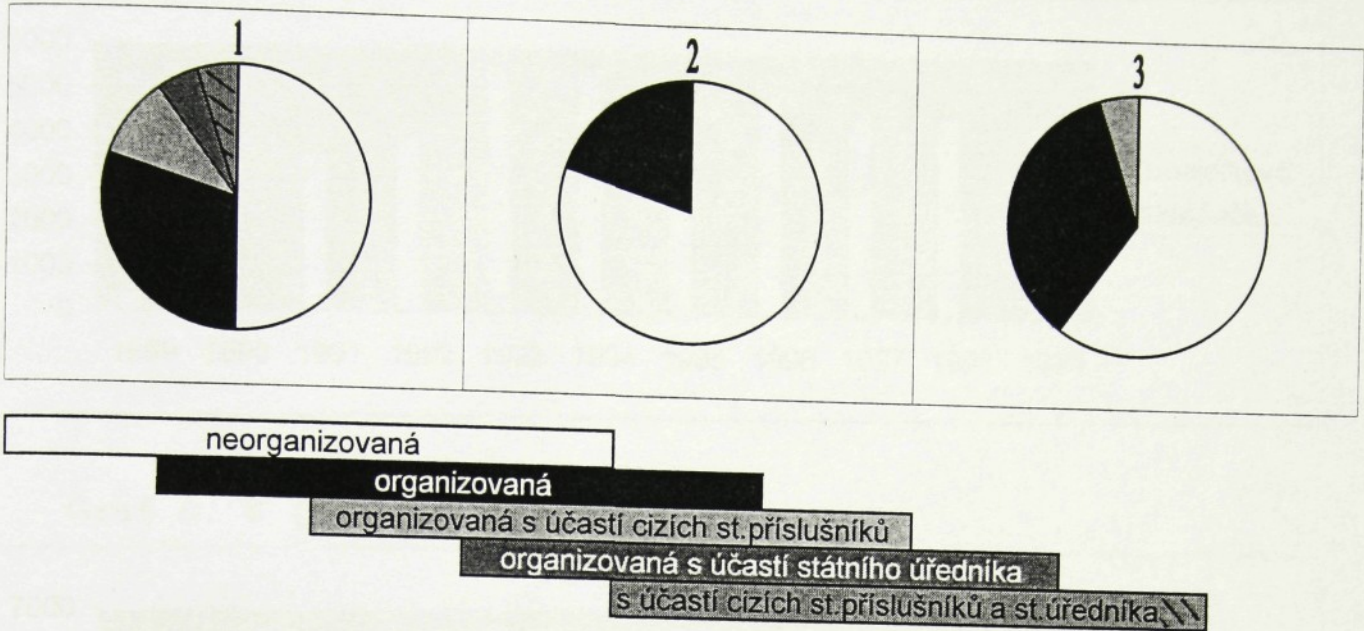
raf č. 2 (tabulka č. 11)

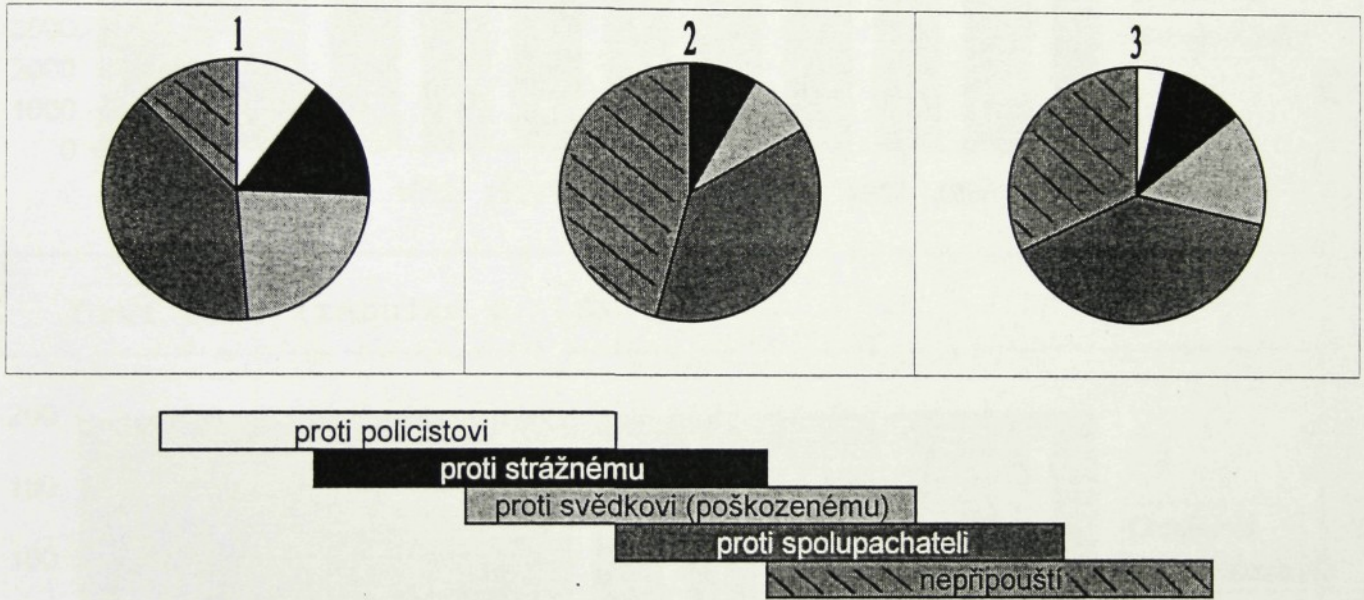
raf č. 3 (tabulka č. 12)

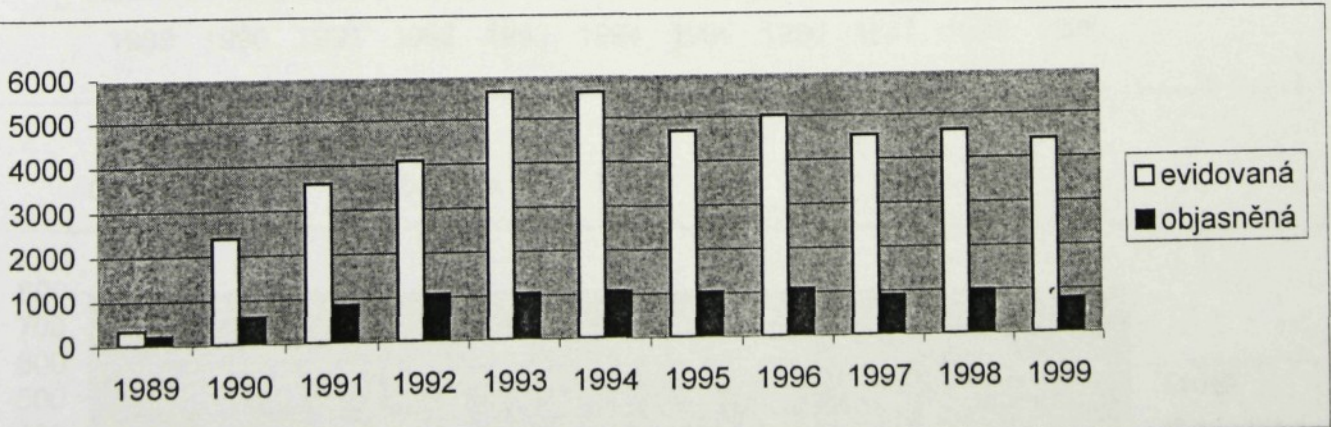
Graf č. 4 (tabulka č. 13)

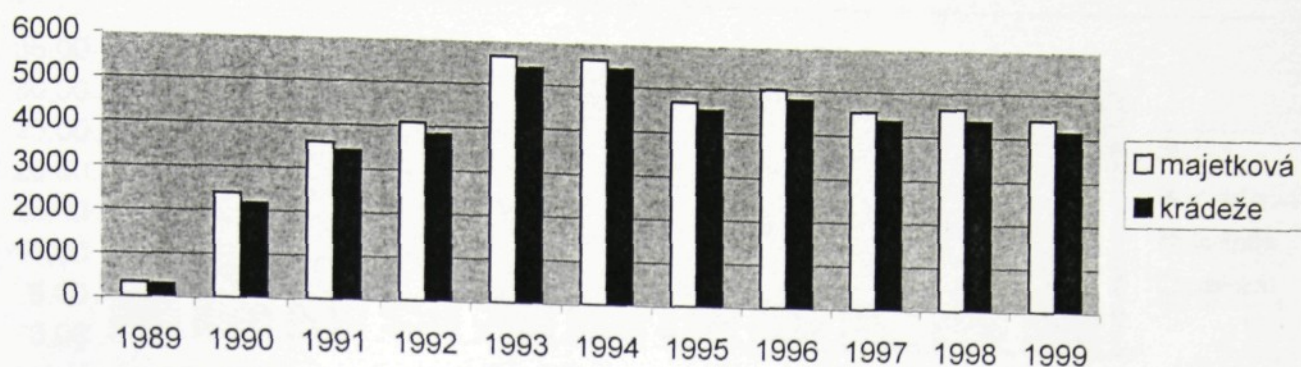
Graf č. 5 (tabulka č. 14)

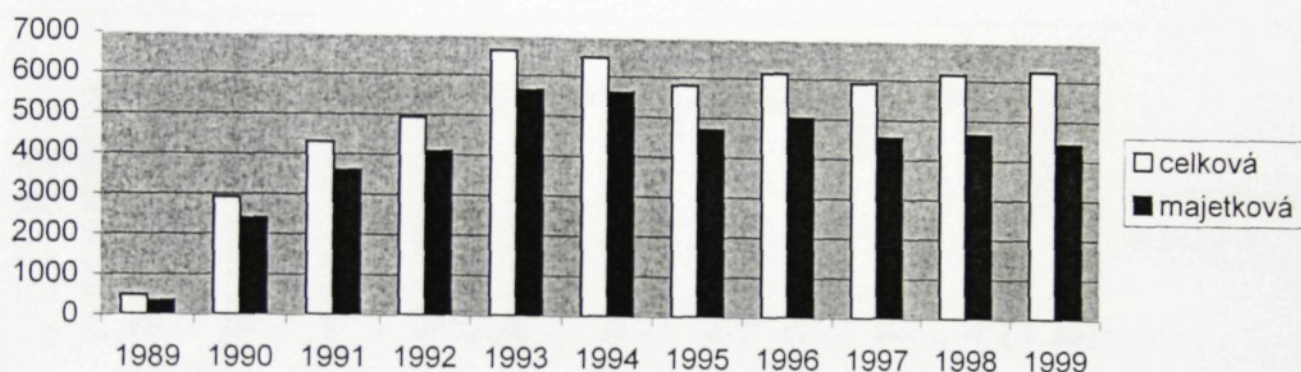
Graf č. 6 (tabulka č. 15)

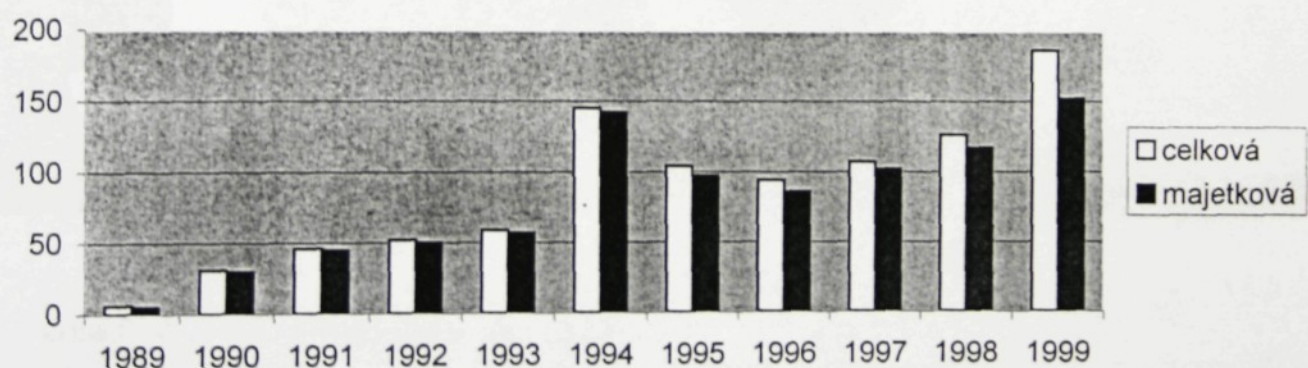
Graf č. 7 (tabulka č. 16)

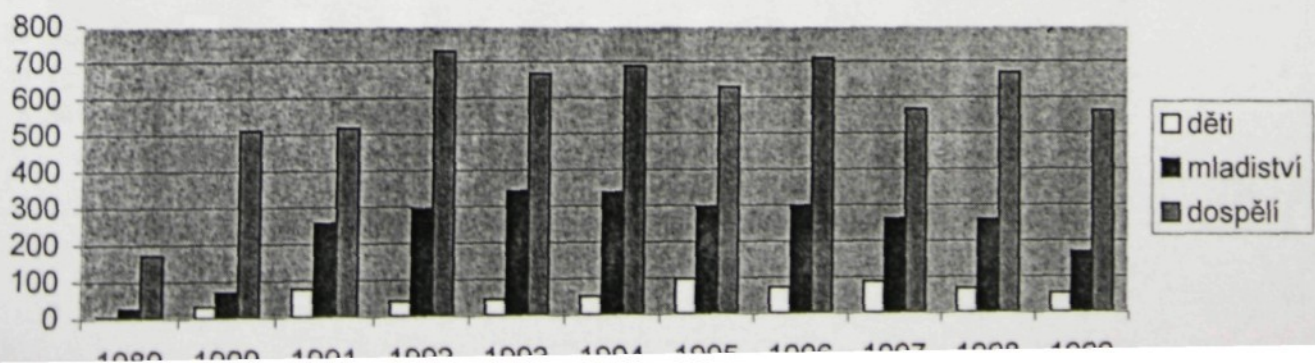
Graf č. 8 (tabulka č. 17)

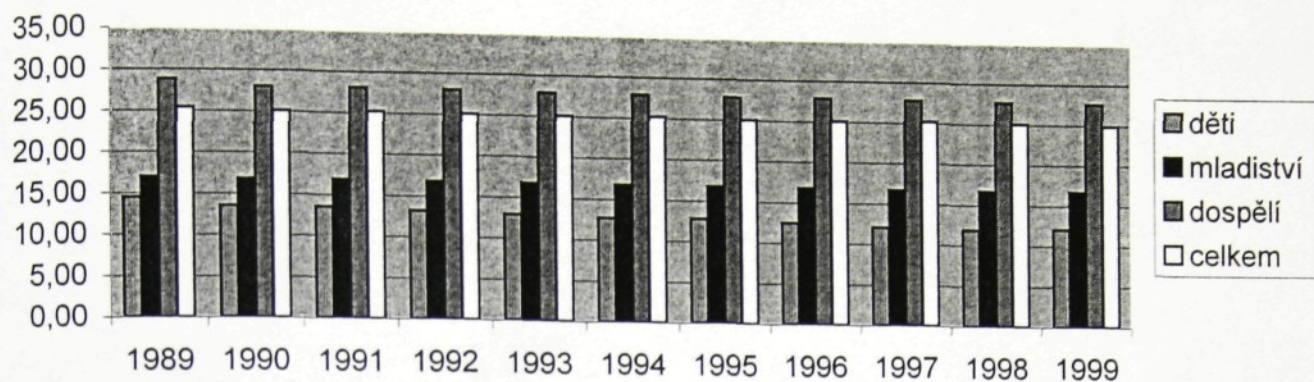
Graf č. 9 (tabulka č. 18)

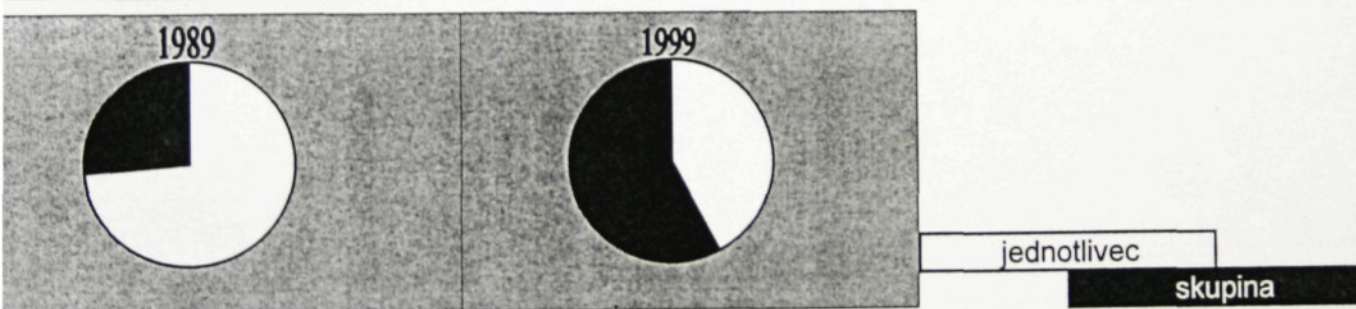
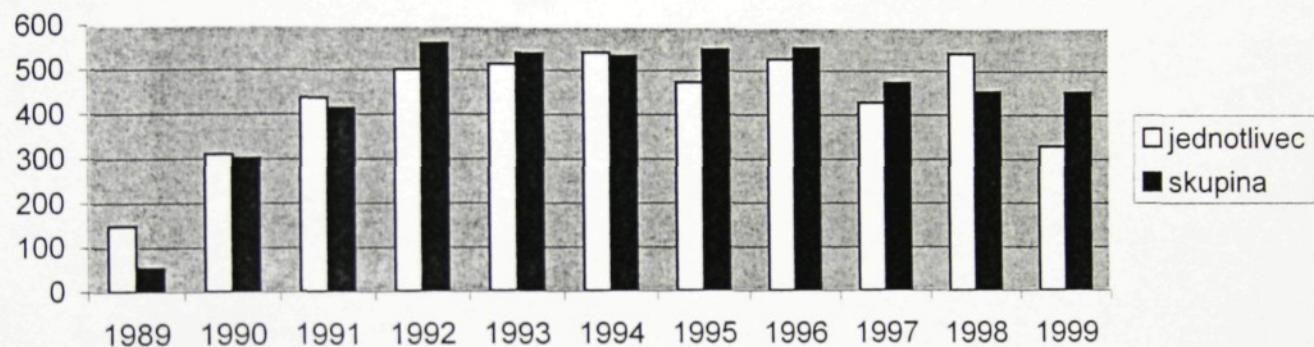
Graf č. 10 (tabulka č. 19)

Graf č. 11 (tabulka č. 20)

Graf č. 12 (tabulka č. 21)

Graf č. 13 (tabulka č. 22)

